

Resurser för hantering av sällskapsdjur med stressrelaterade beteenden i den veterinärmedicinska miljön

- kartläggning av svenska veterinärklinikers
resurser och hantering av katter och hundar som
uppvisar stressrelaterade beteenden

Desirée Lennermark

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa
Etologi och djurskydd - kandidatprogram
Uppsala 2023

Resurser för hantering av sällskapsdjur med stressrelaterade beteenden i den veterinärmedicinska miljön

- kartläggning av svenska veterinärklinikers resurser och hantering av katter och hundar som uppvisar stressrelaterade beteenden

Resources used for handling of companion animals with stress-related behaviour in a veterinary setting – evaluation of Swedish veterinary practices' resources and handling of cats and dogs expressing stress-related behaviour

Desirée Lennermark

Handledare: Therese Rehn, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Bitr. handledare: Lena Skånberg, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Examinator: Jenny Yngvesson, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i biologi

Kurskod: EX0867

Program/utbildning: Etologi och djurskydd - kandidatprogram

Kursansvarig inst.: Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2023

Omslagsbild: Desirée Lennermark

Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd

Nyckelord: stressrelaterade beteenden, beteendemedicin, etologi, djurbeteende, veterinärklinik, katt, hund, djurvälstånd

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Abstract

Cats' and dogs' stress levels elevates when visiting veterinary practices, which can propose a welfare risk if not managed properly. Accompanied with raised stress levels, animals may respond with stress-related behaviours, as a result of emotions to frustration, fear, and aggression, presenting a threat to both themselves, their owners, and the veterinary staff. With the use of different resources, including personal knowledge and handling, physical and environmental tools as well as medication, animals performing these behaviours can be handled more easily and help them to lower their stress response to the situations. The aim of this study was to elaborate on what resources are used in Swedish veterinary practices, which are aiding the work and helping cats and dogs exhibiting stress-related behaviours in veterinary environments. Furthermore, the study was conducted to evaluate if the resources used are in accordance with present research within the area, and to what extent more resources should be advised to be implemented. Data was collected through a questionnaire distributed to veterinary clinics via email contact. A small-scale literature study examining the use of resources related to handling of animals in the veterinary practice, and their effects, was also conducted. Results showed varying usage of different resources, many of which were not implemented to the extent shown to be sufficient in decreasing stress-related behaviours. Further, the results indicate that the clinics need more resources, both human, physical, and medical, and that the animals would strongly benefit from implementing more animal-behaviour-centred resources. Future studies ought to examine if there are any patterns related to what kind of veterinary clinics have more or less resources available, and what can be done to further advance the routines and veterinary environments related to the handling of cats and dogs expressing stress-related behaviours.

Keywords: animal health care, stress-related behaviours, biology, animal welfare, canine and feline veterinary practice

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
Figurförteckning.....	8
1. Introduktion	9
1.1 Inledning.....	9
1.2 Stressrelaterade beteenden.....	9
1.3 Resurser i klinikmiljö	10
2. Syfte.....	12
2.1 Frågeställningar	12
3. Material och metod.....	13
3.1 Litteraturstudie	13
3.2 Enkätens utformning och distribution.....	14
3.3 Bearbetning av enkätdata	14
4. Litteraturstudie	15
4.1 Personbaserade resurser	15
4.2 Fysiska resurser.....	16
4.3 Medicinska resurser.....	18
5. Resultat	20
5.1 Inkomna enkätsvar.....	20
5.2 Personbaserade resurser	21
5.3 Fysiska resurser.....	24
5.3.1 Fysiska resurser i väntrummet.....	25
5.3.2 Fysiska resurser i undersökningsrummet.....	27
5.3.3 Fysiska resurser för inlagda patienter	30
5.4 Medicinska resurser.....	31
6. Diskussion	33
6.1 Antal svar och internt bortfall	33
6.2 Veterinärklinikernas resurser	33
6.3 Finns det behov av mer resurser?	38
6.4 Etiska, samhällsmässiga och hållbarhetsmässiga aspekter.....	39
6.5 Metodens för- och nackdelar	39
6.6 Framtidsutsikter och vidare forskning	40

6.7	Slutsats	41
	Referenser.....	42
	Populärvetenskaplig sammanfattning	47
	Tack	49
	Bilaga 1 – Web scraping	50
	Bilaga 2 - Enkät.....	51
	Bilaga 3 - Veterinärklinikernas omfattning och placering.....	62

Tabellförteckning

Tabell 1. Respondenternas arbetsroller presenterat i procentandelar.....	20
Tabell 2. Sammanfattande beskrivning av fritextsvaren på frågan om certifieringar och utbildningar med koppling till djurbeteende och hantering som fanns på veterinärkliniken	22
Tabell 3. Sammanfattande beskrivning av fritextsvaren på frågan om anledningar till att personalen väljer att utföra enklare behandlingar utan djurägarens närvaro ...	23

Figurförteckning

Figur 1. Certifieringar och utbildningar med koppling till djurbeteende och hantering som fanns på veterinärkliniken	22
Figur 2. Resultat av frågan "Händer det att ni tar med er hunden / katten till ett annat rum för att utföra enklare behandlingar (ex. blodprov) utan djurägarens närvaro?"	23
Figur 3. Sammanställt resultat av om respondenterna ansåg att tal och röstläge, samt kroppshållning och kroppsrörelser påverkade hund och katt	24
Figur 4. Rutiner över klädombyte på klinikerna under ett arbetspass.....	24
Figur 5. Sammanställning av resultatet om separerade väntrum för katter och hundar...	25
Figur 6. Andel av klinikerna som erbjöd hund-/kattgodis i väntrummet	25
Figur 7. Presentation av i vilken omfattning som klinikerna spelar musik, radio eller liknande (ex. ljud från TV) i väntrummet.....	26
Figur 8. Sammanställning av frågan om klinikerna ger filt eller liknande till djuret vid ankomst till kliniken	27
Figur 9. Sammanställning av resultatet på frågan "Används feromonlösning (spray, doftavgivare eller liknande) inne i undersöknings-rummen?"	28
Figur 10. Sammanställning av resultatet på frågan "När används munkorg/krage?"	28
Figur 11. Sammanställning av resultatet på frågorna "Brukar någon/några av följande hjälpmedel användas vid den fysiska hanteringen av hundar ofta/mer sällan"	29
Figur 12. Sammanställning av resultatet på frågorna "Brukar någon/några av följande hjälpmedel användas vid den fysiska hanteringen av katter ofta/mer sällan" ..	30
Figur 13. Inredning som enligt respondenterna används i klinikens kattburar	31
Figur 14. Inredning som enligt respondenterna används i klinikens hundburar	31
Figur 15. Sammanställning av i vilken utsträckning ångest- och rädslädämpande läkemedel användes i syfte att hjälpa/enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken, och på plats.....	32
Figur 16. Sammanställning av i vilken utsträckning lugnande läkemedel användes i syfte att hjälpa/enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken, och på plats	32

1. Introduktion

1.1 Inledning

Hantering av djur på veterinärkliniker är nödvändig för att kunna undersöka och behandla dem, men det innebär också ett flertal risker. I litteraturen bekräftas att många hundar och katter visar tecken på rädsla och stress i samband med veterinärbesöket (Döring *et al.*, 2009; Mariti *et al.*, 2016; Edwards *et al.*, 2019a; Edwards *et al.*, 2019b; Riemer *et al.*, 2021; Tateo *et al.*, 2021). Många beteenden som djuren utför (till exempel utfall, flykt och motstånd) är förenat med de ökade stressnivåerna, vilka är en följd av känslor relaterade till frustration, rädsla och/eller aggressivitet (Shepard, 2009; Tateo *et al.*, 2021). I detta arbete definieras dessa som olika typer av *stressrelaterade beteenden*.

Hundens och kattens reaktioner på rädsla och stress kan påverka djurens välfärd negativt (Döring *et al.*, 2009; Suada & Malamed, 2014; Riemer *et al.*, 2021). Ett sjukt djur med höga stressnivåer orsakade av yttre faktorer, kan påvisa missvisande resultat i undersökningen och svårare diagnostisering (Vondoren *et al.*, 1998; Quimby *et al.*, 2011). Stressrelaterade beteenden kan också medföra arbetsmiljörisker genom exempelvis stressig arbetsmiljö, aggressivitet och ökad arbetsbelastning (Lane & Brainard, 2018). Ytterligare en välfärdsaspekt är att de aggressiva beteendena kan försvåra undersökning och behandling av sjuka djur (Lane & Brainard, 2018). Overall (2013) betonade också att djur riskerar att avlivas, omplaceras eller överges i större grad om de har stressrelaterade beteenden som djurägarna anser blivit för problematiska. Negativa upplevelser i klinikmiljö kan möjligen generaliseras och alltså bli ett problem i icke-kliniska miljöer, varför dessa är nödvändiga att adressera.

1.2 Stressrelaterade beteenden och fysiologiska stressresponser

Stressrelaterade beteenden, tillsammans med de fysiologiska responserna, är djurets sätt att hantera stressorer i sin omgivning (Shepherd, 2009). Därför kan

också antas att de stressrelaterade beteenden som djuret utför i klinikmiljö är naturliga sätt för dem att hantera miljön. Morgan och Tromborg (2007) framställde att de flesta, om inte alla, stressorer som undersöktes hos djur i fångenskap, hade gemensamt att de innebar att djuren inte hade kontroll. Sociala komponenter, hur de hanteras, miljön i form av exempelvis ljus, ljud, lukter och temperaturer var några av de komponenter som författarna beskrev som källor till ökade stressnivåer. Exempel på fysiologiska parametrar som kan tyda på ökade stressnivåer (i samband med veterinärbesöket), är ökade kortisolnivåer i urin eller saliv, hjärtfrekvens, blodtryck, andningsfrekvens, samt ökade neutrofil-lymfocytförhållande (Mormède *et al.*, 2007; Quimby *et al.*, 2011; Hampton *et al.*, 2020).

Vidare kan djurets beteende påverkas av smärta (Lane & Brainard, 2018; Mills *et al.*, 2020). Mills *et al.* (2020) betonade att det finns flera olika sätt som smärta kan vara relaterad till svårhanterliga beteenden, vilket är underrapporterat, varför det också är ett allvarligt välfärdsproblem. Vanliga sjukdomar som är kopplade till djurs stressrelaterade beteenden var skelett- och muskelsjukdomar, samt dermatologiska eller mag-tarmsjukstillstånd (Mills *et al.*, 2020). Exempelvis kan djurets smärta visa sig med oförutsägbara aggressiva beteenden (Lane & Brainard, 2018). Därför är det också viktigt att utesluta sjukdom och skador som en anledning till de stressrelaterade beteenden som djuret utför (Mills *et al.*, 2020).

Själva veterinärundersökningen verkade enligt Wess *et al.* (2022) vara den del av klinikbesöket som resulterade i mest stress och rädsla för hundar. Beteenden kopplat till rädsla har visats kunna associeras med hundens kön, ålder och erfarenheter från tidigare upplevelser (Döring *et al.*, 2009). Samtidigt föreslog Edwards *et al.* (2019a) att miljön och interaktionerna mellan djur och människa bidrar mer till beteendena än olika demografiska faktorer.

Resan till kliniken samt ovana att hållas i kattbur, närhet till andra djur i väntrummet, och undersökningen är några av de största källorna till stress för katten (och djurägaren) i den veterinärmedicinska miljön (Tateo *et al.*, 2021; Caney *et al.*, 2022). Vidare presenterade Nibblett *et al.* (2015) att klinikmiljön var en källa till mer stress än om undersökningen hade utförts i kattens hem.

1.3 Resurser i klinikmiljö

Enligt Lane och Brainard (2018) kan upplevelsen för djurägare, djuret och djursjukvårdspersonalen förbättras med lämpliga begränsningstekniker. I klinikmiljön kan många olika resurser användas för att hantera katter och hundar som utför stressrelaterade beteenden. Resurserna som är av intresse för arbetet är de som gör det enklare för personalen att hantera djuret, vilka samtidigt kan ha olika

påverkan på djuret. De kan till exempel minska stressen vilket också medför goda välfärdsaspekter (Lane & Brainard, 2018).

I följande arbete kommer resurserna delas in i tre kategorier, nämligen personbaserade, fysiska och medicinska resurser. De personbaserade resurserna innefattar den personal som finns tillgänglig på kliniken och sina kunskaper om stress och beteende hos hund och katt. Fysiska resurser innebär de fysiska verktyg, redskap och miljöanpassningar som finns och används på kliniken. De medicinska resurserna är de läkemedel som kan ges i förebyggande syfte eller på plats på kliniken för att lättare kunna hantera djuret.

2. Syfte

Stressrelaterade beteenden hos hundar och katter i samband med veterinärbesöket medför påfrestningar för personalen och risk för skador på dem, djurägare och djuren. Orsaken till dessa är många, och har direkt koppling till djurets välfärd, varför det är viktigt att adressera problemet i den veterinärmedicinska miljön. Syftet med detta arbete var att kartlägga de resurser som finns på veterinärkliniker i Sverige som underlättar arbetet och hjälper katter och hundar som utför stressrelaterade beteenden i denna miljö. Resurserna som studerades kan både verka positivt och negativt för djurets välfärd.

2.1 Frågeställningar

- Vilka resurser använder sig olika veterinärkliniker av för att hantera och förbättra miljön för katter och hundar som utför stressrelaterade beteenden?
- Hur väl stämmer de resurser som används på klinikerna in med den evidensbaserade forskningen om stressrelaterade beteenden och om hur de avhjälpas hos hund och katt?
- Behövs det fler resurser i den veterinärmedicinska miljön för att hantera och hjälpa djuren kopplat till stressrelaterade beteenden?

3. Material och metod

Arbetet grundade sig på en mindre litteraturstudie för att presentera olika resurser som används i den veterinärmedicinska miljön för hantering av djur som uppvisar stressrelaterade beteenden och deras påverkan, samt en enkätundersökning som skickades ut till veterinärkliniker i Sverige. Enkätens frågor baserades på och inspirerades av den litteratur som hittades i litteraturstudien.

Målgruppen för enkäten var den person arbetande på en veterinärklinik i landet med den bästa överblicken av hur deras arbete ser ut på området ”hantering av hundar och katter med stressrelaterade beteenden inför och under veterinärbesöket”. Det fanns inget krav på vilken typ av tjänst eller arbetsroll som svarstagaren skulle ha för att besvara enkäten. Enkäten utformades i Netigate, en enkätgenerator som nyttjas av SLU, med hänsyn till frågeställningarna. Mellan 2023-04-03 och 2023-04-18 var enkäten tillgänglig och aktiv för besvarande.

3.1 Litteraturstudie

För detta arbete utfördes en litteraturstudie av med inriktning på olika tillgängliga resurser för enklare hantering av hund och katt med stressrelaterade beteenden i veterinärmiljö och dess påverkan på djuren. I litteraturstudien användes många olika vetenskapliga artiklar som dels påträffades genom olika sökord på SLU-bibliotekets söktjänst Primo (SLU-biblioteket, 2023), dels genom vidare undersökning av referenslistorna av de artiklar som redan hittats. Sökord som användes i olika kombinationer var bland andra ”stress”, ”stress-related behaviours”, ”behaviour”, ”dog”, ”cat”, ”environment”, ”veterinary care”, ”fear-related behaviour”, ”veterinary practice”, ”veterinary clinic”, ”veterinarians”, ”feline”, ”canine”, ”aggression”, ”welfare”, ”companion animal”, ”owner”, ”behavioural medicine”, ”behaviour problems”, ”anxiety”, ”separation”, ”medicine”, ”pet-friendly” och ”fear-free”.

3.2 Enkätens utformning och distribution

Enkäten skickades ut med länkhänvisning tillsammans med en inledningstext och information om personuppgiftshandling (GDPR) till veterinärkliniker runt om i Sverige. Mejladresserna erhöles genom att hämta dem direkt från klinikernas hemsidor, samt genom användning av en kod som utförde "web-scraping" i programmet python (bilaga 1). Det skrivna programmet tog in en eller flera url-länkar och en "depth" för att sedan lagra de eftersökta text-styckena, här mejladressar, i en lista som sparades som en csv-fil och kan öppnas i Microsoft Office Excel. "Depth" innebar hur många kapslade länkar från huvudadressen, alltså den angivna url-länken, som "scrapingen" ska följa. Ju högre tal som angavs för "depth", desto längre blev exekveringstiden av programmet för att få ut mejladresserna. Url-länken som användes var [https://www.eniro.se/veterinär klinik+smådjur/företag](https://www.eniro.se/veterinär_klinik+smådjur/företag) med tillhörande tio sidor som sökningen gav. Alltså användes hemsidan Eniro med de inskrivna sökorden "veterinärklinik" och "smådjur". Dubletter, felaktiga eller ej relevanta mejladresser rensades från listan och till slut skickades enkäten ut till 288 veterinärkliniker.

Enkäten bestod av 48 frågor, varav 29 med ett valbart svarsalternativ, 18 med flera möjliga svar och en med enskilt fritextsvar (bilaga 2). Av de slutna och flersvarsfrågorna, erbjöd 6 av dem ytterligare fritextssvar. Frågorna delades in i olika kategorier; bakgrundsfrågor om kliniken, generella frågor om respondenten, samt frågor kring personbaserade, fysiska och medicinska resurser. I den första kategorin besvarades 6 generella frågor om kliniken, exempelvis antal anställda, om de tillhörde en veterinärvårdskedja, hur tätbeott område de var placerade på samt vilka tjänster som erbjöds. Den andra kategorin innefattade två generella frågor om respondentens arbetsroll och ansvarsområden. De tre sista kategorierna innehöll frågor om olika typer av resurser, vilket lät respondenten besvara frågor i syfte att kartlägga vilka resurser som fanns och användes på de olika klinikerna kopplat till stressrelaterade beteenden hos hund och katt.

3.3 Bearbetning av enkätdata

Enkätsvaren exporterades från Netigate till Microsoft Office Excel (Version 2304 Build 16.0.16327.20200). I Excel bearbetades svaren för att kunna sammanställas och presenteras. För att göra statistiska sammanställningar av materialet, användes MiniTab. (Version 10.0.020348 Build 20348). Excel användes senare för att skapa representativa grafer och tabeller.

4. Litteraturstudie

4.1 Personbaserade resurser

Riemer *et al.* (2021) och Ryan (2017) betonade att det var viktigt att ha kunskap om djurs reaktioner på den miljö de befann sig i för att kunna minimera deras stressnivåer och relaterade beteenden. Utbildning inom området både för djurägare och vårdpersonal var enligt studier, viktigt för att möjliggöra positiva veterinärbesök (Mariti *et al.*, 2016; Ryan, 2017).

Det finns olika hanteringssätt för att minska stress hos hundar i en veterinärklinisk miljö, exempelvis genom att bedöma djurets reaktion på miljön och använda ”låg-stress-hantering” (Herron & Shreyer, 2014; Edwards *et al.*, 2019b; Riemer *et al.*, 2021). Döring *et al.* (2009) beskrev att hundens rädslobeteenden kunde motverkas genom lämpliga metoder som ökade hundens förtroende och introducerade positiva erfarenheter. Riemer *et al.* (2021) fann också att ett kroppsspråk som inte verkade hotfullt, korta pauser samt att anpassande av handlingsförloppet med hänsyn till djurets kroppsspråk ytterligare var några aspekter som kunde skapa mer positiva erfarenheter och minska rädsla hos djuren i samband med besöket. Om veterinärbesöket inte var av akut karaktär, uppmuntrade Lane och Brainard (2018) att tala med ett lugnt röstläge och att positionera sig vid sidan av transportburen för att låta djuret själv komma ut ur den. Samtidigt betonade Herron *et al.* (2009) att metoder för hantering av beteendeproblem som exempelvis muntlig eller kroppslig tillrättavisning skulle undvikas. Författarna menade att sådana typer av hantering i många fall kunde leda till aggressiva beteenderesponser från hundarna och samtidigt öka deras stressnivåer.

Genom desensitisering/motbetingning, vilket syftar till att minska känsligheten för en viss retning, kan negativ sinnesstämning hos djuret undvikas eller motverkas (Friedman, 2007; Morgan & Tromborg, 2007; Riemer *et al.*, 2021; Wess *et al.*, 2022). Något som djuret var rädd för kunde därför genom inläring istället kopplas till någonting positivt (Stellato *et al.*, 2019). Genom att stegvis öka närheten till det stimuli som tidigare medfört ett visst beteende, exempelvis rädsla eller frustration, kunde stimuli desensitiserats/motbetingas (Friedman, 2007). Wess *et al.* (2022)

beskrev att träning med hunden så att den frivilligt låter sig hanteras, kunde medföra mindre rädsla och mer följsamhet i samband med besöken. Enligt Nibblett *et al.* (2015) kunde även kattens stressnivåer minska om djuret var bekant med veterinären, låg-stress-hantering applicerades och om djuret var bekant med vad som skulle hända. Vidare framställde Lane och Brainard (2018) att det var viktigt med tydlig kommunikation med djurägaren, speciellt om djuret var mycket aggressivt. Vid dessa situationer behövde djurägaren förstå att begränsningar, manuella eller medicinska, kunde vara nödvändiga att använda på djuret. Det var viktigt att veterinärer kunde ge förslag på lämplig hantering vid situationer med djur som utför problematiska beteenden och att informera om risker med tillrättvisande hanteringsmetoder (Herron *et al.*, 2009).

Att ha djurägaren närvarande (eller inte) vid undersökning och behandling av djuret, samt fysisk kontakt är ytterligare verktyg som kan användas. Csoltova *et al.* (2017) presenterade att ägare-hundinteraktioner med fysisk kontakt kunde minska de stressrelaterade beteenden och fysiologiska stressindikationer. Samtidigt har Kuhne, *et al.* (2014) visat att vissa vanliga typer av kroppskontakter kunde uppfattas som negativa för hundar, exempelvis klappande och hållande i närheten av deras huvuden. Lopes *et al.* (2022) visade dock stöd för att både fysisk kontakt, i form av klappande, samt berikning, i form av exempelvis doftbollar och behållare innehållande mat, hade positiv inverkan på stressrelaterade beteenden, vilka alltså minskade. Vidare beskrev Grigg *et al.* (2022) att även kortare bekantskap mellan hund och människa med användning av låg-stress-hantering minskade stressfaktorer hos hundar i klinikmiljö. Schöberl *et al.* (2019) fann stöd för att hundar som hade en trygg anknytning till sina ägare, tenderade att ha lägre stressnivåer. Separationsångest hos djur var ytterligare en faktor som kunde göra det mer olämpligt att separera djuret från dess ägare (Hammerle *et al.*, 2015).

4.2 Fysiska resurser

Hur miljön ser ut och planeras är en viktig komponent för att minska antalet stressorer för djuren som kommer in på kliniken (Taylor *et al.*, 2022). I Takahashi *et al.* (2005) presenterades indikationer på att doften av potentiella predatorer kunde leda till ökade stressnivåer hos andra djur. För att minimera stress hos djuren, bör katter och hundar ha separata undersökningsrum (Herron & Shreyer, 2014), såväl som väntrum (Caney *et al.*, 2022; Taylor *et al.*, 2022). Herron och Shreyer (2014) påpekade också vikten av att rengöra och lufta rummen mellan patienter av olika art samt om patienten varit stressad, eftersom andra djur annars kunde känna lukten av arten och/eller av feromoner som indikerade rädsla eller varningar.

Kry och Casey (2007) presenterade stöd för att katters stressnivåer kraftigt kunde reduceras om de gavs möjlighet att gömma sig i box- eller husliknande utrymmen när de hölls i bur. Katterna som fick denna miljöresurs, var också mer kontaktsökande och uppvisade fler lugna beteenden, såsom vilande, sovande eller frånvaro av att försöka gömma sig. Med hänsyn till katternas upplevelse av veterinärmiljön, betonade Taylor *et al.* (2022) att det bör finnas upphöjda ytor i alla miljöer där katterna hölls på kliniken.

I studier har musik och ljud kunnat visats ha påverkan på både katter och hundar. Det har bland annat visats att hundar uppvisade mer lugna beteenden, såsom vilande, mindre tid stående och frånvaro av skällande, om klassisk musik spelades jämfört med hårdrock (Wells *et al.*, 2002; Kogan *et al.*, 2012). Kogan *et al.* (2012) påpekade också att den klassiska musiken medförde mer lugna beteenden än när det inte spelades någon musik alls. För katter, kunde Hampton *et al.* (2020) visa att spelande av kattspezifisk musik (skapad musik med innehåll av spinnande och diande-ljud liknande riktiga kattljud), minskade de stressrelaterade beteendena och förenklade hanteringen av katterna innan och under en fysisk undersökning. Skillnader i fysiologiska stressnivåer, i form av neutrofil-lymfocytförhållandet kunde inte påvisas (Hampton *et al.*, 2020). Furgala *et al.* (2022) kunde dock visa att höga nivåer av bakgrundsljud i klinikmiljö påverkade katternas respirations- och hjärtfrekvenser. Däremot påverkades inte katternas beteende av bakgrundsljud, såsom samtal, ljud från burdörrar och skällande hundar, under en fysisk undersökning (Furgala *et al.*, 2022).

Fasthållande av hela kattens kropp eller hållande i nackskinn var metoder som enligt studier kunde öka dess stressnivåer och medföra stressrelaterade beteenden, såsom aggression och försök att komma undan (Rodan *et al.*, 2011; Moody *et al.*, 2018). Istället kunde filter och liknade material användas för att på ett lugnare sätt hålla i djuret, både hunden och katten, vid undersökning och andra enklare behandlingar (Moffat, 2018). Inlindning (wrapping) med exempelvis filt kunde göra att djuret upplevdes lugnare och mindre stressat, samtidigt som det också skapade en tryggare arbetsmiljö för personalen (Moffat, 2018). Filter, handdukar eller liknande kunde också användas på kalla och hala ytor samt burar och utrymmen där djur skulle hållas för att göra det mer bekvämt, varmare och för att uppmuntra till vila (Herron & Shreyer, 2014; Taylor *et al.*, 2022).

Lane och Brainard (2018) beskrev att munkorg kunde användas på djur som uppvisade aggressiva tendenser. Författarna poängterade också att det var att föredra om djurägaren satte på den, och gärna innan undersökningen av djuret inleddes. Olika typer av kragar kunde också vara användbart för katter i fler situationer (Taylor *et al.*, 2022).

För att skapa fler positiva erfarenheter av veterinärbesöket och minska djurens upplevda rädsla, föreslog flera studier användningen av belöningar i form av godis eller leksaker (Herron & Shreyer, 2014; Riemer *et al.*, 2021). I Westlund (2015) presenterades olika argument för att godis bör användas som en berikning i veterinärmiljön. Argument som använts för att inte använda sig av mat, var enligt författaren att risken för aspirationspneumoni (Lunginflammation till följd av att mat, vätskor eller maginnehåll har hamnat i de övre luftvägarna genom inandning (Karolinska Institutet, 2023c)) ökade. Enligt Westlund (2015) fanns det dock inga indikationer på att så är fallet, utan snarare att godisgiva kunde minska djurens stressnivåer, minska risken för aggressiva beteenden och därmed skapa en tryggare arbetsmiljö, göra det enklare att diagnostisera djuret och minska troligheten för att djuret sövdes till följd av de stressrelaterade beteendena.

Feromonbehandling kan vara en användbar resurs vid hantering av stressade och rädda djur (Riemer *et al.*, 2021). Frank *et al.* (2010) granskade totalt 14 rapporter kring användandet av olika feromoner, ”dog appeasing pheromone” (DAP) och ”feline facial pheromone” (FFP), för behandling av oönskade beteenden hos hund och katt. Rapporterna som studerades publicerades mellan 1998 till 2008, och majoriteten kunde inte presentera tillräckligt med belegg för att feromonerna hade effekt på djurens beteenden. I Mills *et al.* (2006) pekade resultatet på att DAP kunde ha en lugnande effekt på rädda hundar i klinikmiljö. Däremot verkade feromonet inte ge någon effekt på aggressiva beteenden som uppvisades av hundarna under undersökningen. Senare undersökte Pereira *et al.* (2016) om feromonspray på undersökningsbordet kunde minska stressen och förenkla hantering av katter i veterinärmiljö. Resultatet visade en signifikant minskning av stressnivå hos katterna. Vidare upplevde ägarna en förändring i beteende hos sina katter när sprayen användes. Däremot kunde inte beteendeförändring ses i deras bedömning av enklare hantering. Van Vertloo *et al.* (2021) testade hur katters beteende och blodtryck påverkades av att inte besöka väntrummet innan undersökningen, samt användning av feromonspray, FFP. Resultatet visade ingen påverkan på blodtryck i de olika testerna, men en del beteendeförändringar indikerande lägre stressnivåer när katterna slapp väntrummet och FFP användes (Van Vertloo *et al.*, 2021).

4.3 Medicinska resurser

Medicinska resurser för att begränsa djuret kunde enligt studier hjälpa till att minska stressnivåerna hos djuret (Lane & Brainard, 2018; Riemer *et al.*, 2021). Läkemedel som användes på djur med stressrelaterade beteenden kunde bland annat ha en lugnande och ångest- och rädslädämpande effekt på dem (Bowen & Heath, 2005). Bowen and Heath (2005) betonade också att dessa typer av mediciner skulle

implementeras med andra resurser för att avhjälpa det stressrelaterade beteendet och dess ursprung. Läkemedlen kunde vara motiverade när djuret förväntades reagera eller redan hade reagerat negativt (Lane & Brainard, 2018). Genom premedicinering med lugnande preparat kunde beteenden kopplat till ökade stressnivåer förebyggas (Riemer *et al.*, 2021). Samtidigt kunde läkemedelsgivningen i sig vara stressande för djur, varför läkemedelsadministrering och administreringsfrekvens noga behövde övervägas innan behandling (Amat *et al.*, 2016)

Lugnande läkemedel kan definieras som en grupp läkemedel vars effekt är lugnande eller dämpande på mottagarens beteende, tankar och sinnestämning (Karolinska Institutet, 2023a). Mediciner som tillhör denna grupp var bland annat antipsykotiska preparat med stark verkan och ångestdämpande preparat med lindrig verkan (Karolinska Institutet, 2023a). De ångestdämpande läkemedlen kunde lindra symtom såsom ångest, neurotiska och spänningar, där de utan att påverka medvetandet eller nervfunktionerna kunde ha en avstressande effekt (Karolinska Institutet, 2023b). Vidare kunde ångestdämpande (anxiolytiska) läkemedel exempelvis användas när djuret visade beteenden, såsom vandrande, flämtande eller ”pacing”, utan att närma sig objektet (djuret eller människan) som de var rädda för (Bowen & Heath, 2005).

5. Resultat

Under denna rubrik presenteras resultatet om inkomna enkätsvar, personbaserade resurser, fysiska resurser och medicinska resurser. Resultaten om veterinärklinikernas omfattning och placering bifogades separat (bilaga 3).

5.1 Inkomna enkätsvar

Enkäten genererade totalt 72 fullständiga och 10 ofullständiga enkätsvar (28,5% svarsfrekvens). Efter bearbetning av datan användes totalt 77 antal svar. Några av de ofullständiga, motsvarande 5 av 10 ofullständiga enkätsvaren raderades till följd av att de bara hade svarat på första delen av enkäten innehållande bakgrundsfakta om kliniken.

Varje respondent fyllde i sina huvudsakliga arbetsroller på veterinärkliniken, där den största andelen var veterinärer (37,7%), följt av djursjukskötare (36,4%, Tab. 1, N=77).

Tabell 1. Respondenternas arbetsroller presenterat i procentandelar (N=77).

Arbetsroll	Andel
Veterinär	37,7%
Djursjukskötare	36,4%
Djurvårdare Nivå 3	6,5%
Djurvårdare Nivå 2	15,6%
Djurvårdare Nivå 1	2,6%
Receptionist	11,7%
Administration och ledning	18,2%
Etolog	3,9%
Beteendespecialist	3,9%
Laboratoriepersonal	2,6%
Annat	3,9%

Av de 77 respondenterna uppgav 37,7% att de själva hade ansvar för att utveckla och/eller uppdatera arbetsrutiner vid djurhantering, 22,1% angav att de hade

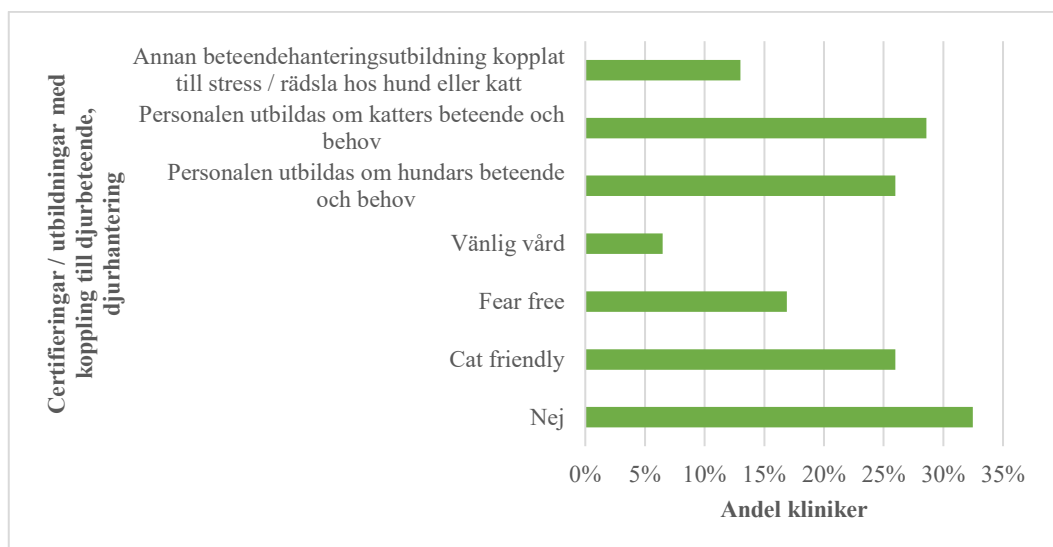
kvalitets-, miljö- och arbetsmiljöansvar (KMA) och lika stor andel angav att de hade ansvar för den fysiska arbetsmiljön där djur hölls på arbetsplatsen. Av de inkomna svaren angav 5,2% att de var skyddsombud. På denna fråga angav 54,6% att frågan inte var relevant.

5.2 Personbaserade resurser

Av de som besvarade enkäten, angav 10,4% att de hade tillgång till minst en utbildad etolog, agronom eller liknande resurs med akademisk bakgrund inom djurbeteende på kliniken (N = 77). Angående beteendansvarig veterinär, uppgav 11,7% att en sådan resurs fanns på kliniken. Resterande medverkande (60 svar) angav "Vet ej/Ej relevant" på frågan.

Drygt en femtedel (20,8%, N=77) av klinikerna erbjöd beteendemottagning, definierat som att de "tar emot patienter för utredning och behandling av beteendeproblem". Det var 74,0% av klinikerna som inte erbjöd beteendemottagning (4 svarade "vet ej").

På frågan om kliniken eller personalen hade olika certifieringar eller genomförda utbildningar med koppling till djurbeteende och djurhantering, hade respondenten möjlighet att välja flera svar. Svartalernativet "Annan beteendehanteringsutbildning kopplat till stress/rädsla hos hund eller katt" innebar att respondenten vidare kortfattat fick beskriva typ av utbildning. Respondenterna angav i 32,5% av fallen att klinikerna inte hade någon av de certifieringar eller utbildningar som listades (Fig. 1, N=77). Det var 28,6% respektive 26% av klinikerna som utbildade personalen om katters respektive hundars beteende och behov. Mellan Fear free och Cat friendly skilde det omkring 10% i svarsfrekvens, där Fear free angavs av 16,9% och Cat friendly angavs av 26% (7 svarade "vet ej/ej relevant").

Figur 1. Certifieringar och utbildningar med koppling till djurbeteende och hantering som fanns på veterinärkliniken, presenterat i procent (N=77, 7 svarade "vet ej/ej relevant").

Av de 14,3% som angav "Annan beteendehanterings-utbildning kopplat till stress/rädsla hos hund eller katt", motsvarande 10 respondenter, angav flest att klinikerna haft någon form av utbildning om beteende (Tab. 2).

Tabell 2. Sammanfattande beskrivning av fritextsvaren på frågan om certifieringar och utbildningar med koppling till djurbeteende och hantering som fanns på veterinärkliniken (N=10).

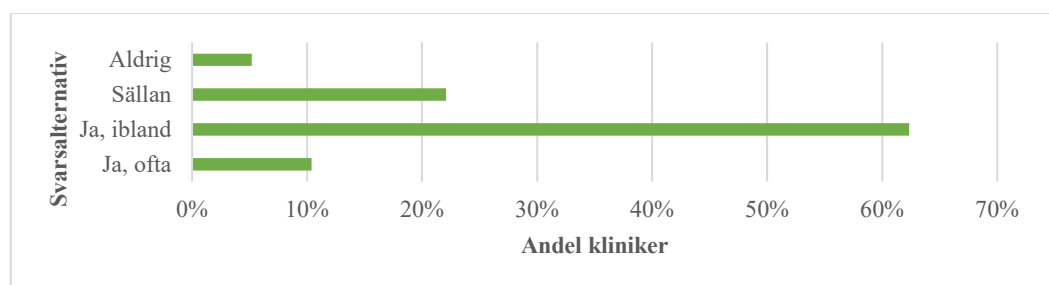
Annan beteendehanteringsutbildning kopplat till stress/rädsla hos hund eller katt	Antal respondenter med liknande svar
Swevets kurs klinisk etologi och beteende	1
SBK-instruktörsutbildning	1
Föredrag/Utbildning/Seminarier om beteende	4
Högskolekurs - Etologi	1
Erfarenhet av arbete på annan klinik med Fear free - certifiering	1
Etologiutbildning	1
Problemhundsutbildning	1
Veterinärmedicinska fortbildningskurser	1
Högskolekurs - djurpsykologi	1

Mer än hälften (54,5%, N=77) av klinikerna angav att de hade riktlinjer för hantering av hund och katt. Enligt 15,6% av respondenterna hade de riktlinjer för hantering, men ansåg att dessa inte innehöll tillräckligt med användbar information/inte efterlevdes/inte uppmärksammades i den utsträckning som de hade önskat. Det var 23,4% som angav att kliniken inte hade några riktlinjer alls och 6,5% som angav att de inte visste om kliniken hade riktlinjer.

På frågan kring i vilken omfattning de bad djurägaren om hjälp för att underlätta undersökningen/behandlingen av deras djur (t.ex. genom att hålla i/distrahera/trösta

etc.) angav 14,3% ”Alltid”, 66,2% ”Oftast” och resterande 19,5% ”Ibland, vid behov” (N=77).

På frågan om det hände att de tog med patienten (hunden/katten) till ett annat rum för att utföra enklare behandlingar (ex. blodprov) utan djurägarens närvaro, angav 72,7% ”Ja, ibland” eller ”Ja, ofta”, medan resterande 27,3% angav ”Sällan” eller ”Aldrig” (Fig. 2, N=77). Klinikerna som svarat ja på frågan (N=56), ombads kortfattat beskriva vilka anledningar som fanns till att de utförde enklare behandlingar utan djurägares närvaro (Tab. 3). Över hälften av respondenterna angav i någon form att hanteringen av djuret underlättades eller att djuren upplevdes lugnare om djurägaren ej var närvarande.

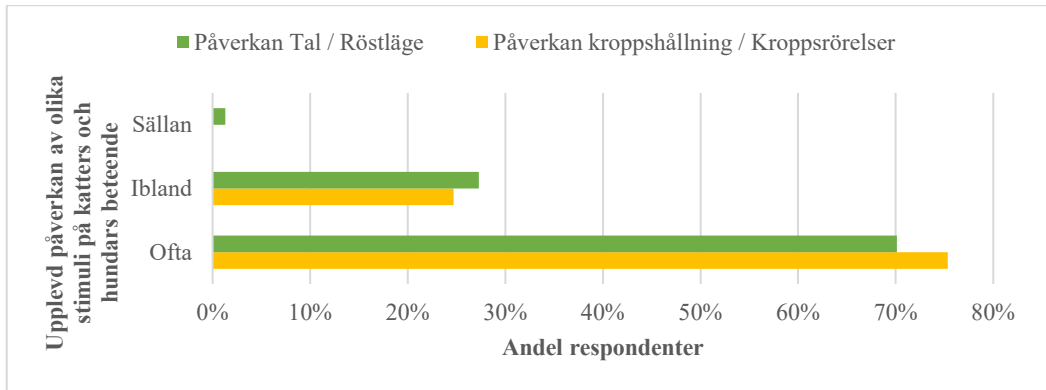

Figur 2. Svartsfrekvens på frågan ”Händer det att ni tar med er hunden / katten till ett annat rum för att utföra enklare behandlingar (ex. blodprov) utan djurägarens närvaro?”, angivet i procentandelar kliniker (N=77).

Tabell 3. Sammanfattande beskrivning av fritextsvaren på frågan om anledningar till att personalen väljer att utföra enklare behandlingar utan djurägarens närvaro (N=53).

Anledningar till behandlingar utan djurägarens närvaro	Antal respondenter med liknande svar
Hantering av djuret underlättas om djurägaren ej är närvarande/ Lugnare djur	30
Djurägaren kan öka stressen/rädslan hos djuret	24
Snabbare/enklare/smidigare om personal med kunskap håller djuret (ex. vid blodprov, röntgen)	19
Djurägaren vill inte vara med/hålla	20
Stressade / Rädda djurägare	16
Förväntan om att djuret kommer ”bråka”/reagera negativt	6
Personalen behöver endast fokusera på djuret och inte också på djurägaren	1
Otrevliga djurägare	1
Personalen på annan plats på kliniken	3
Olämplig hantering från djurägaren/Djurägaren vill göra själv men personalen anser det olämpligt	4
Personalen vill inte vara i rummet med djurägaren	3

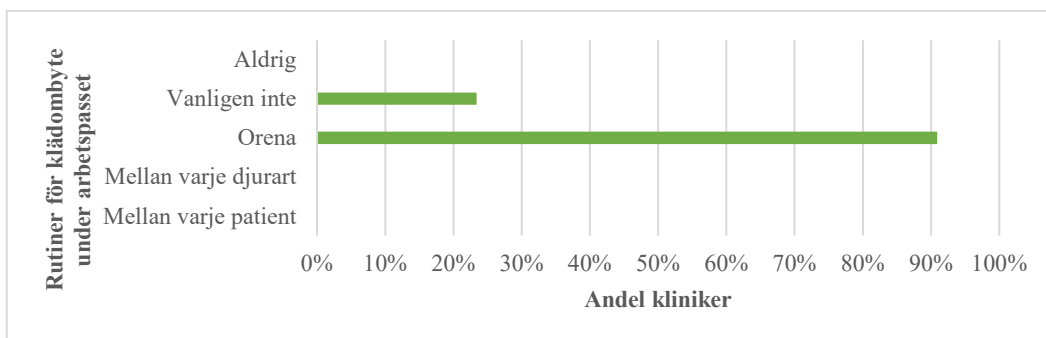
Majoriteten av respondenterna ansåg att både röstläget, (N=77, 1 svarade ”vet ej”), och kroppshållning/kropps rörelser (N=77) i närheten av katt och hund kunde påverka djurens beteende (Fig. 3).

Figur 3. Sammanställt resultat av om respondenterna ansåg att tal och röstläge, samt kroppshållning och kropps rörelser påverkade hund och katt, angivet i procentandelar respondenter (röstläge - N=77, 1 svarade ”vet ej”; kroppshållning - N=77) Gröna staplar representerar resultatet för upplevd påverkan gällande tal och röstläge. Gula stolpar representerar resultatet för upplevd påverkan gällande kroppshållning och kropps rörelser.

5.3 Fysiska resurser

Majoriteten av respondenterna (90,9%) angav att rutinerna för klädombyte under ett arbetspass var om kläderna blev orena (N=77). Några av respondenterna (23,4%) angav också att de arbetande vanligen inte byter kläder under arbetspasset (Fig. 4).

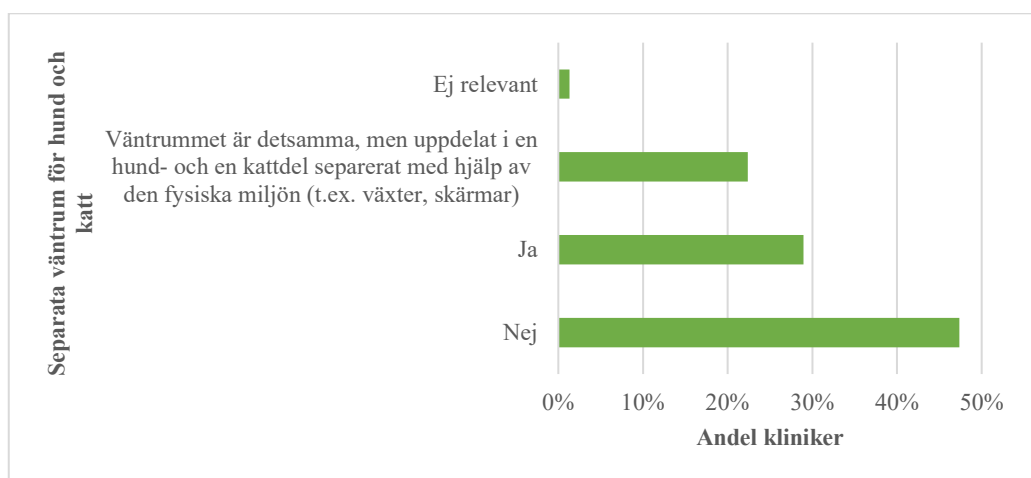
Figur 4. Rutiner över klädombyte på klinikerna under ett arbetspass, angivet i procentandel kliniker (N=77).

5.3.1 Fysiska resurser i väntrummet

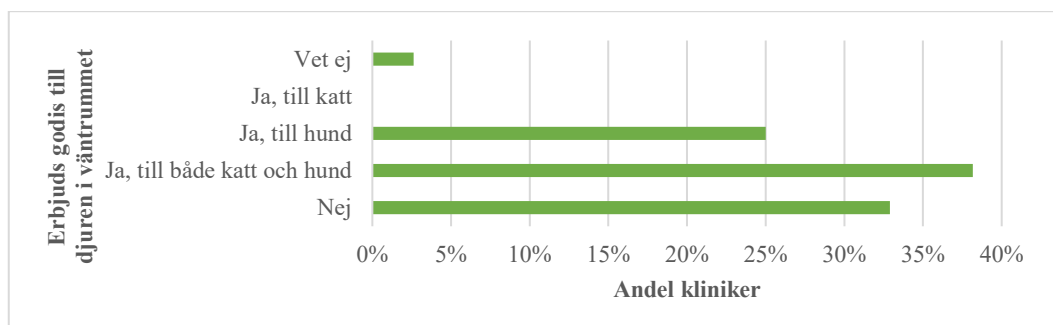
På frågan om det fanns rutiner för hur kliniken ska lösa om djurägare inte vill vänta i väntrummet med sitt stressade/rädda djur inför veterinärbesöket, angav 86,8% att ”Ja, de får vänta utanför/i bilen och vi meddelar när det är deras tur” och 89,5% angav också ”Ja, om möjligt får de gå direkt in till ett ledigt undersökningsrum” (N=76). Ingen av de som besvarat frågan angav ”Nej, svårt att lösa”.

Nästan hälften (47,4%) av klinikerna hade inte separata väntrum för katt och hund (47,4%, Fig. 5, N=76). Omkring 20% angav att de hade gemensamt väntrum men att miljön möjliggjorde separation.

Figur 5. Sammanställt resultat av enkätfrågan om klinikerna har separerade väntrum för katter och hundar, angivet i procentandel kliniker (N=76).

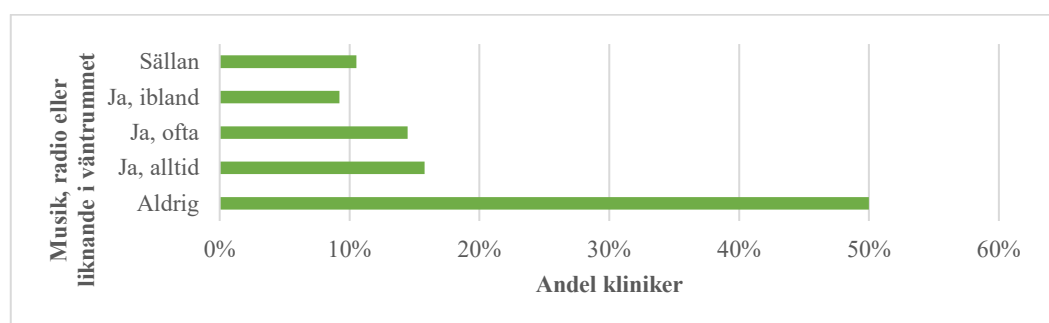
Godis erbjöds till djuren i väntrummet i olika omfattning, där närmare 40% av klinikerna erbjöd godis till både katt och hund (Fig. 6, N=76, 3 svarade ”vet ej”). Det var 25% av klinikerna som endast erbjöd godis till hund, medan nästan en tredjedel inte erbjöd godis alls.

Figur 6. Andel av klinikerna som erbjöd hund-/kattgodis i väntrummet, angivet i procentandelar kliniker (N=76, 3 svarade ”vet ej”).

I en av frågorna ombads respondenterna besvara om de hade information om djurbeteende i väntrummet, exempelvis affischer, böcker, tidningar eller andra informationsblad. Mer än hälften (59,2%) angav att de inte hade sådan information i väntrummet (N=76). För denna fråga angav 17,1% ”Vet ej” och det var 23,7% som angav att de hade informationsmaterial i väntrummet. Om respondenterna svarade att de hade information om djurbeteende i väntrummet, ombads de att kortfattat beskriva innehållet eller inriktningen på materialet. Material som angavs var exempelvis hantering, feromonbehandling, fodertillskott mot stress, ljudrädsla, smärta, beteenden som kan tyda på smärta eller artros, läkemedel mot stress, kattbeteende, beteende samt information från brukshundsklubben och SKK (N=18).

Hälften av klinikerna spelade aldrig musik, radio eller liknande i väntrummet, vilket motsvarade lika många som i någon mån spelar musik (Fig. 7, N=76).

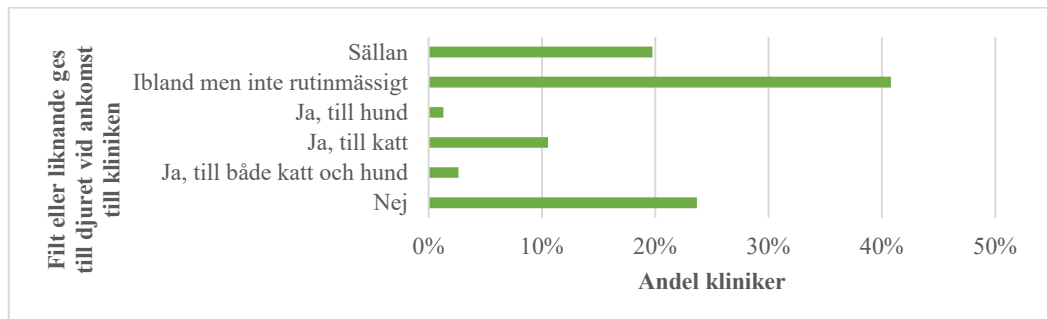
Figur 7. Presentation av omfattning som klinikerna spelar musik, radio eller liknande (ex. ljud från TV) i väntrummet, angivet i procentandelar kliniker (N=76).

Vidare ombads respondenterna att besvara hur de upplevde ljudnivån i väntrummet en ”vanlig dag”. Majoriteten (80,2%) angav att de tyckte ljudnivån låg på en lagom/acceptabel nivå (N=76). Vidare var det 18,4% av respondenterna som ansåg att ljudnivån var lite för hög. En respondent (1,3%) upplevde att ljudnivån var för hög.

På frågan om det fanns hyllor eller upphöjda ytor att placera väntande kattpatienter och deras burar på, angav 67,1% av respondenterna att det fanns tillgängligt på deras respektive kliniker (N=76). Det var 30,3% som angav att de inte hade upphöjda ytor eller hyllor i väntrummet (2 svarade ”vet ej”).

Respondenterna angav olika svar på frågan om i vilken utsträckning klinikerna gav filt eller liknande till djuren vid ankomst till kliniken (Fig. 8, N=76, 1 svarade ”vet ej”). Av de som i någon omfattning gav filt eller liknande (N=57), var det 12,3% som angav att de alltid använder någon typ av feromonspray på materialet. Det var

15,8% av dem som bedömde att de oftast använder feromonspray. Vidare angav 24,6% att de ibland använder feromonspray på filtarna, 26,3% angav "sällan", 10,5% angav "Aldrig" och 10,5% svarade "Vet ej".

Figur 8. Sammanställning av resultatet på frågan om klinikerna ger filt eller liknande till djuret vid ankomst till kliniken, angivet i procentandel kliniker (N=76, 1 svarade "vet ej").

5.3.2 Fysiska resurser i undersökningsrummet

Det visade sig att 34,7% av klinikerna hade separata undersökningsrum för katt respektive hund, medan de övriga hade gemensamma rum (N=72). I samma fråga fanns också möjligheten att fylla i om kliniken hade samma eller separata akutrum för hund och katt. Av de som besvarade denna del av frågan (N=11), var det tio respondenter som angav att de hade samma akutrum för hund och katt, medan en respondent fyllde i att de hade separata rum för akutfall.

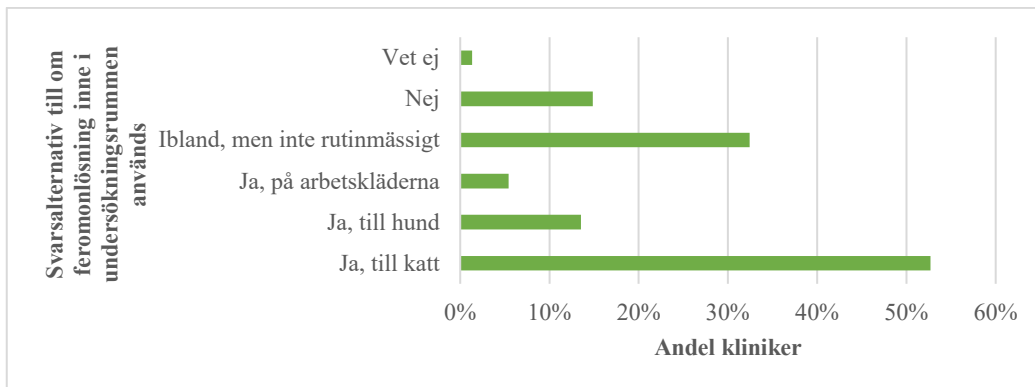
På frågan om klinikerna hade fönster i undersökningsrummen, angav 13,5% att de inte hade fönster, 44,6% att de hade fönster i alla rum, 39,5% att de hade fönster i en del rum och 1,2% att de hade fönster endast i hundarnas rum (N=74).

En annan fråga var om det fanns hyllor eller upphöjda plana ytor (för djuren och djurburar), förutom undersökningsbordet, i undersökningsrummen. På denna fråga angav 47,3% av klinikerna att det inte stämde för några undersökningsrum, 41,9% att det stämde för alla rum, 9,5% att det stämde i en del rum och 1,4% att det stämde för katternas rum (N=74).

I undersökningsrummen angav 12,2% att kliniken inte hade hund- och kattgodis (N=74). Det var 85,1% som angav att kliniken hade godis tillgängligt i rummen (2 svarade "vet ej").

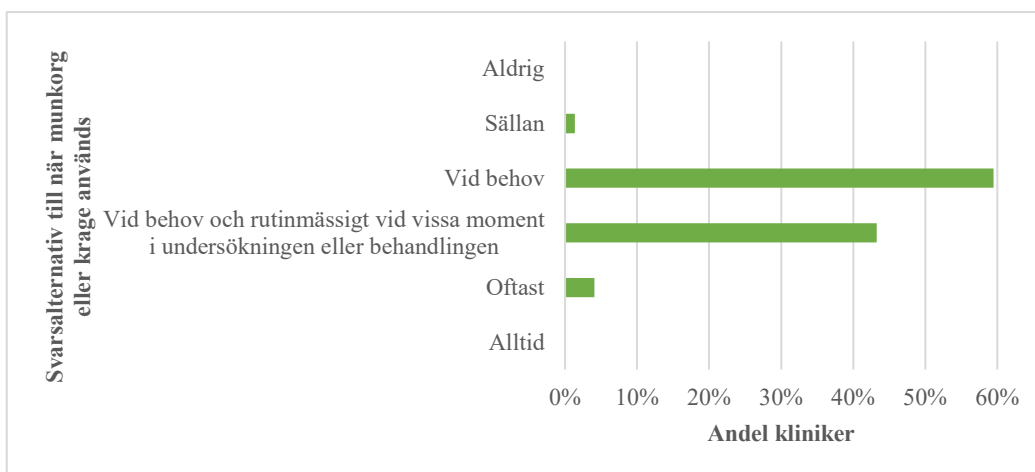
Vidare fanns det en fråga som bad respondenten ange om feromonlösning, i form av spray, doftavgivare eller liknande, användes inne i undersökningsrummen. Högst andel svar fick svarsalternativet "Ja, till katt", på 52,7% (Fig. 9, N=74). Det

var 32,4% som angav att feromonlösning användes ibland, men inte rutinmässigt (1 svarade ”vet ej”).

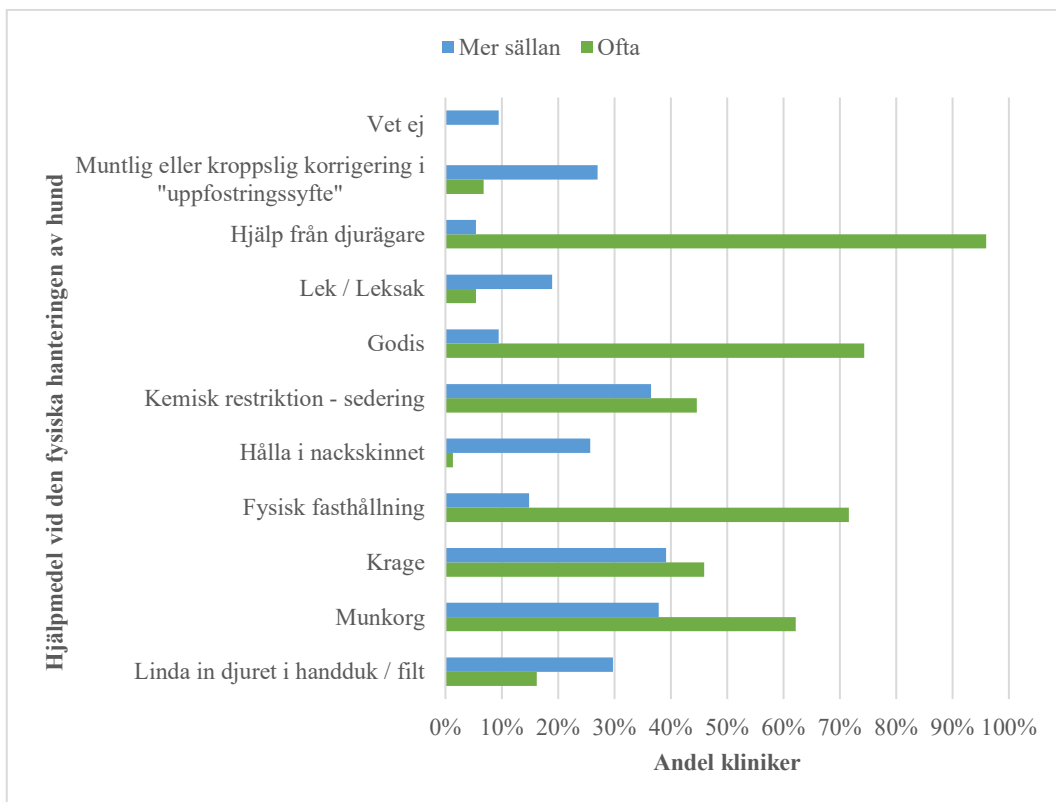
Figur 9. Sammanställning av resultatet på frågan ”Används feromonlösning (spray, doftavgivare eller liknande) inne i undersökningsrummen?”, anges i procentandel kliniker (N=74, 1 svarade ”vet ej”).

Majoriteten av respondenterna angav att klinikerna använde munkorg eller krage ”Vid behov” (59,5%) eller ”Vid behov och rutinmässigt vid vissa moment i undersökningen eller behandlingen” (43,2%, Fig. 10, N=74).

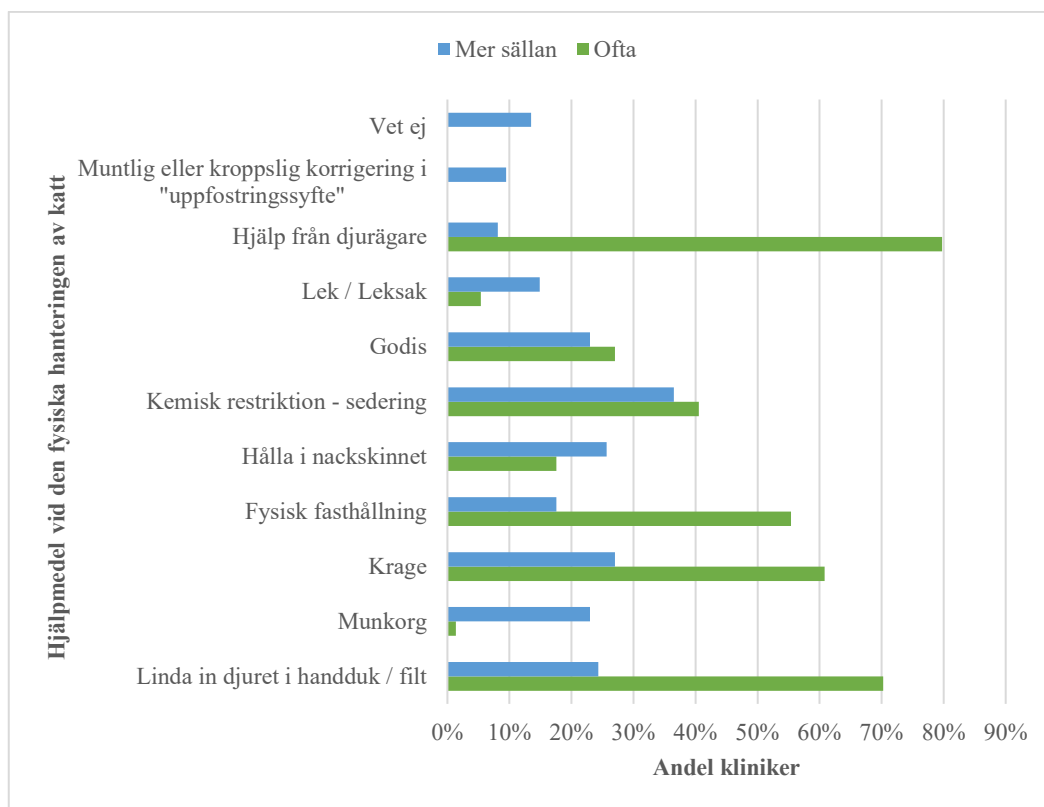

Figur 10. Sammanställning av resultatet på frågan ”När används munkorg/krage?”, anges i procentandel kliniker (N=74).

Respondenterna ombads att besvara om någon eller några hjälpmedel listade användes vid den fysiska hanteringen av katt och hund *ofta* och *mer sällan* (Fig. 11; Fig. 12). För både hundar och katter var det vanligaste hjälpmedlet som angavs användes ofta ”Hjälp från ägare” (95,9% för hund, N=74; 79,7% för katt, N=74). Det vanligaste svaret på hjälpmedel som användes mer sällan för hund var krage (39,2%, N=74, 7 svarade ”vet ej”), medan det för katt var kemisk restriktion (36,5%, N=74, 10 svarade ”vet ej”).

Figur 11. Sammanställning av resultatet på frågorna "Brukar någon/några av följande hjälpmedel användas vid den fysiska hanteringen av hundar ofta/mer sällan", anges i procentandel kliniker (Ofta - N=74; Mer sällan - N=74, 7 svarade "vet ej"). Blå staplar presenterar svarsfrekvensen på frågan som gällde mer sällan, gröna staplar presenterar svarsfrekvensen på frågan som gällde ofta.

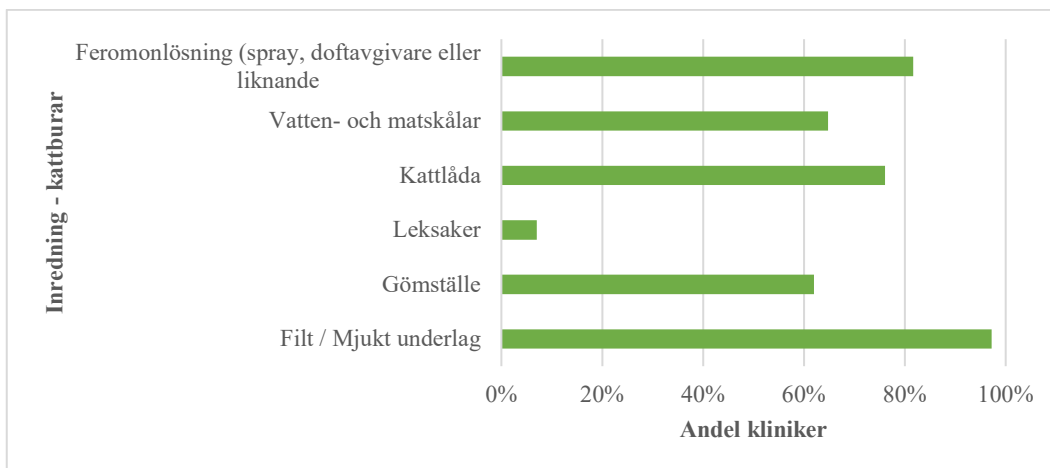

Figur 12. Sammanställning av resultatet på frågorna "Brukar någon/några av följande hjälpmedel användas vid den fysiska hanteringen av katter ofta/mer sällan", anges i procentandel kliniker (Ofta - N=74; Mer sällan - N=74, 10 svarade "vet ej"). Blå staplar presenterar svarsfrekvensen på frågan som gällde mer sällan, gröna staplar presenterar svarsfrekvensen på frågan som gällde ofta.

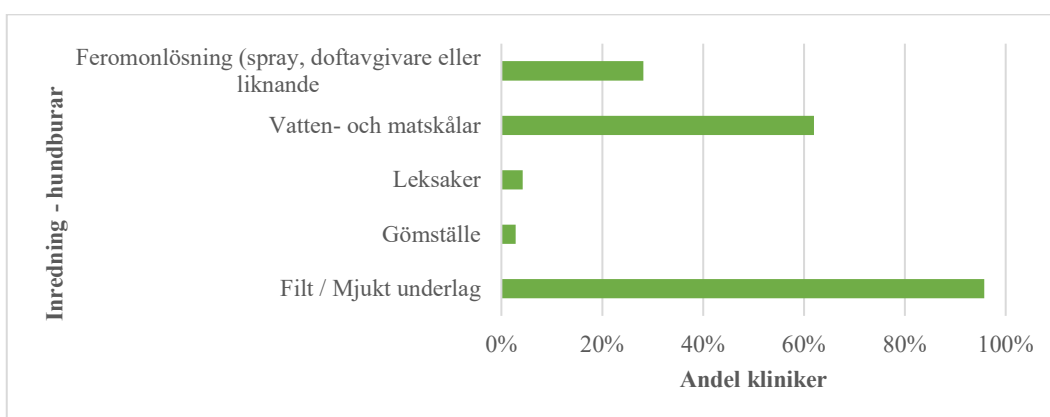
5.3.3 Fysiska resurser för inlagda patienter

En av enkätfrågorna riktade sig enbart till de kliniker som hade inlagda patienter, exempelvis på vårdavdelning eller operationsavdelning (N=71). Respondenterna ombads att besvara om kliniken hade separata hund- och kattstall, där 66,2% angav att det fanns, medan 33,8% angav att det inte fanns.

Därefter listades olika inredningar som kunde tänkas användas inne i burarna för hund och katt och respondenterna ombads ange vilka de använde sig av på klinikerna (Fig. 13, Fig. 14). För katt var det vanligt att inreda burarna med filt (97,1%), feromonlösning (81,7%) och kattlåda (76,1%). För hund inreddes burarna vanligen med filt (95,8%), vatten- och matskålar (62%) och feromonlösning (28,2%).

Figur 13. Sammanställning av inredning som enligt respondenterna används i klinikers kattburar, angivet i procentandel kliniker (N=71, 6 svarade "ej relevant").

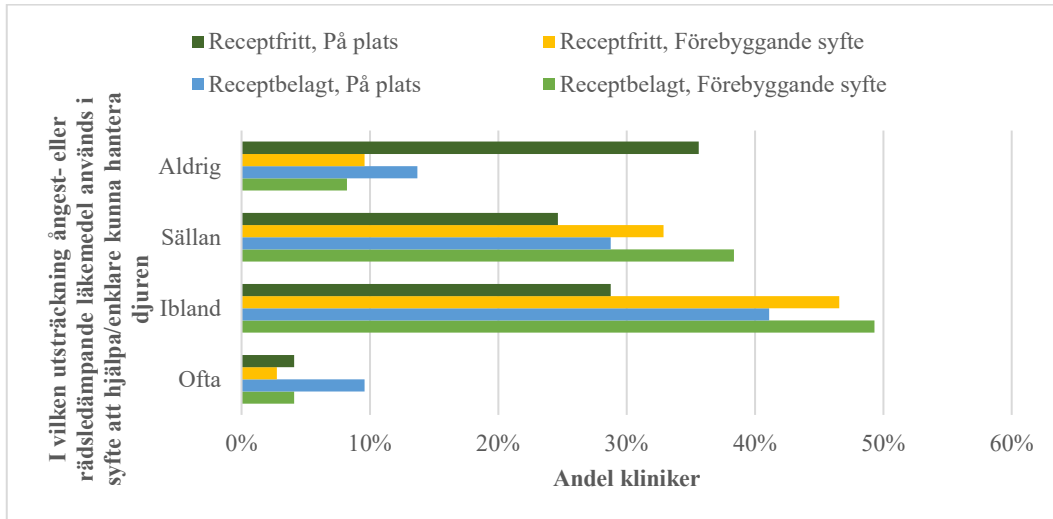
Figur 14. Sammanställning av inredning som enligt respondenterna används i klinikers hundburar, angivet i procentandel kliniker (N=71, 6 svarade "ej relevant").

5.4 Medicinska resurser

Under denna rubrik presenteras resultat av hur respondenterna ansåg att klinikerna använder sig av medicinska resurser, i form av ångest- och rädsledämpande läkemedel samt lugnande läkemedel. Enkätfrågorna avsåg receptbelagda och receptfria läkemedel, samt om läkemedlen gavs i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken och på plats (på kliniken). Respondenterna ombads besvara i vilken utsträckning dessa läkemedel vid behov användes i syfte att hjälpa eller enklare kunna hantera djuren. Resultaten sammanställdes beroende på typ av läkemedel (Fig. 15; Fig. 16).

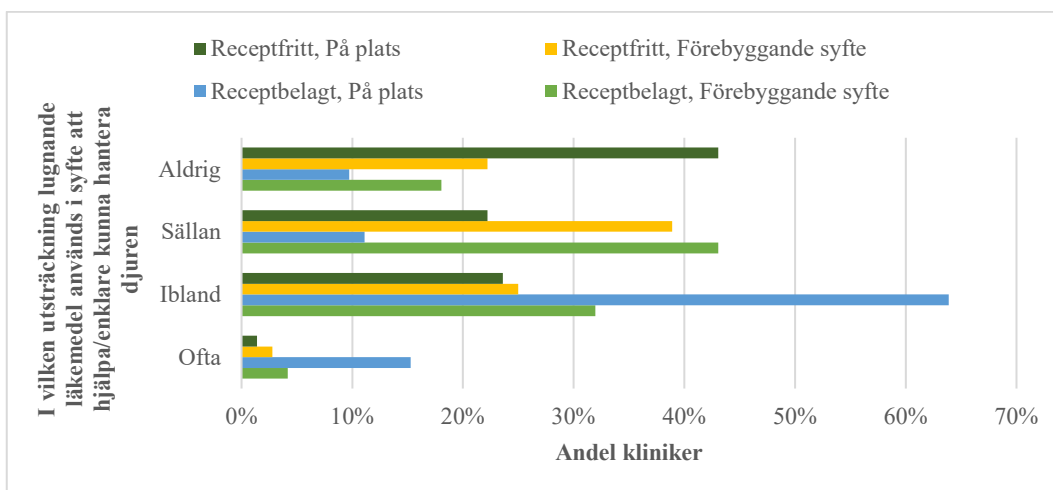
De vanligaste ångest- och rädsledämpande läkemedlen som användes ibland var i förebyggande syfte (Fig. 15, N=73, receptbelagt – 49,3%, receptfritt – 46,6%).

Därefter angavs att receptbelagda läkemedel på plats ibland användes (41,1%). De läkemedel som högst andel angavs användes ofta, var receptbelagda läkemedel på plats (9,6%).

Figur 15. Sammanställning av i vilken utsträckning ångest- och rädsledämpande läkemedel användes i syfte att hjälpa/enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken, och på plats, presenterat i procentandel kliniker. (Receptfritt, på plats (mörkgrön) – N=73, 5 svarade "vet ej"; Receptfritt, förebyggande syfte (gul) – N=73, 6 svarade "vet ej"; Receptbelagt, på plats (blå) – N=73, 5 svarade "vet ej"; Receptbelagt, förebyggande syfte (ljusgrön) – N=73, 5).

De vanligaste lugnande läkemedel som användes ibland var receptbelagda (Fig. 16, N=72, på plats – 63,9%, förebyggande syfte – 31,9%). De läkemedel som högst andel angavs användes ofta, var receptbelagda läkemedel på plats (15,3%).

Figur 16. Sammanställning av i vilken utsträckning lugnande läkemedel användes i syfte att hjälpa/enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken, och på plats, presenterat i procentandel kliniker (Receptfritt, på plats (mörkgrön) – N=72, 7 svarade "vet ej"; Receptfritt, förebyggande syfte (gul) – N=72, 8 svarade "vet ej"; Receptbelagt, på plats (blå) – N=72; Receptbelagt, förebyggande syfte (ljusgrön) – N=72, 2 svarade "vet ej").

6. Diskussion

6.1 Antal svar och internt bortfall

Av de 288 veterinärkliniker som enkäten skickades ut till, svarade totalt 82 respondenter. Som tidigare beskrivits var 10 svar ej fullständiga, varför det beslutades att fem av dem togs bort med anledning av att de endast besvarat delarna om bakgrundsinformation om kliniken. Majoriteten var fullständiga enkätsvar, vilket berodde på att de flesta frågorna hade utformats som obligatoriska, varför val av enkätens utformning är en styrka hos arbetets metod.

Eftersom enkäten var anonym, kunde ingen säker slutsats dras om det faktiskt var 77 enkätsvar från olika veterinärkliniker. Flera respondenter kan ha besvarat enkäten från samma klinik, vilket är en svaghet med metoden, eftersom syftet var att kartlägga hur det ser ut på olika kliniker i Sverige. Trots detta indikerar svarsantalet och de spridda svaren att enkätsvaren kom från olika kliniker i största utsträckning. Samtidigt kan det antas att fler personer är benägna att svara på enkäten om den är anonym, vilket å andra sidan gör att valet att ha anonyma enkätsvar blir en styrka med metoden. Ju fler som besvarar enkäten, desto mer vikt kan resultatet tänkas ha med hänsyn till hur det faktiskt ser ut på kliniker över hela Sverige.

6.2 Veterinärklinikernas resurser

I kommande stycken diskuteras resultatet av enkätstudien och hur användningen av olika resurser på veterinärklinikerna återspeglar den vetenskapliga forskningen inom ämnet.

Trots att över 20% av klinikerna erbjöd beteendemottagning, hade endast omkring 10% en utbildad etolog eller liknande, samt omkring 10% en beteendeansvarig veterinär tillgängliga av klinikerna. Som resurser, verkar dessa alltså vara bristande, vilket också stöds av implikationer av Hevern (2022). Författaren indikerade att det finns bristande utbildning inom beteendemedicin inom veterinärutbildningen,

vilket medför att beteendemedicinska tjänster i mindre grad erbjuds. Hevern (2022) fokuserade dock mer på att utbildning inom ämnet behövs för veterinärer, men om personal med mer utbildning inom djurbeteende (exempelvis etologer) kunde anställas på klinikerna, skulle kanske kunskapsglappet i högre grad kunna fyllas upp ändå.

I resultatet framställdes också vilka typer av certifieringar eller utbildningar med koppling till djurbeteende och djurhantering som fanns på klinikerna. Inga av de listade certifieringarna eller utbildningarna som klinikerna angav översteg 35%, varför detta också kan indikera bristande utbildning inom området, i likhet med resultatet av Hevern (2022). Vidare påpekades det i litteraturen (Herron *et al.*, 2009; Lane & Brainard, 2018; Riemer *et al.*, 2021) att både röstläge och kroppshållning kan påverka djurens beteenden, vilket ganska väl stämde överens med resultatet i enkätstudien, där 70,1% ansåg att tal och röstläge ofta påverkade katters och hundars beteende, och 75,3% angav att kroppshållning och kroppsrörelser ofta påverkade deras beteende. Vidare visades det att hälften av klinikerna hade riktlinjer för hantering av hund och katt, medan det hos cirka 15% fanns men där respondenten ansåg att de inte innehöll tillräckligt med användbar information/inte efterlevdes/inte uppmärksammades i den utsträckning som hade önskats. Det som var mest förvånande var att nästan en femtedel av alla kliniker inte hade några riktlinjer alls. Om kunskapen inte finns, är det kanske inte så förvånande att även riktlinjerna på många håll är bristfälliga eller helt saknas.

Det kan konstateras att vilka hjälpmedel som ofta användes vid den fysiska hanteringen av katt och hund, skilde sig åt en del mellan arterna. Anledningarna till dessa skillnader kan vara viktiga för framtida forskning. För båda arterna angavs emellertid hjälp från djurägarna som det hjälpmedel som användes oftast av flest kliniker (katt – 79,8%, hund – 95,9%). Godis, fysisk fasthållning och munkorg var de tre näst vanligaste hjälpmedlen för hund som användes ofta, medan det för katt var inlindning i handduk/filt, krage och fysisk fasthållning. Att krage användes oftare för katt, medan det för hund var munkorg, kan troligen bero på passform av hjälpmedlen samt djurens olika huvudform. Varför godis oftare användes för hund än för katt är svårare att svara på, men som Rodan *et al.* (2022) påpekade är godis en bra strategi att använda även till katt. Samtidigt påpekade Mariti *et al.* (2016) att matgiva endast var effektivt om katten inte redan var uppstressad, varför det kan diskuteras om godis kanske inte används för att katterna redan är på så höga stressnivåer att resursen inte fungerar. Resultatet på frågan om vilka hjälpmedel som användes mer sällan var svårare att tolka, eftersom uttrycket ”mer sällan” kan utläsas på olika sätt och därför kan frågan ha tolkats mycket olika mellan olika respondenter och är därmed en svaghet i metoden. Frågan kan exempelvis uppfattas som ”Är det några av dessa hjälpmedel som i regel inte används alls på kliniken?”

eller som en fortsättning på den föregående frågan och alltså innebära ”ange de hjälpmedel som du i tidigare fråga om hjälpmedel som användes ofta, inte angavs”.

Arhant *et al.* (2019) påpekade i en studie som undersökte attityder till hur välfärden för katter och hundar kan förbättras i den veterinärmedicinska miljön enligt veterinärer och veterinärstudenter, att konstruktionsmässiga aspekter verkade vara en av de två största hindren för genomförandet av rekommendationer för en bättre djurvälstånd. Flera resultat från enkäten i denna studie indikerar också att konstruktionerna i den veterinära miljön inte efterlevs enligt den evidensbaserade forskningen som finns. Att närmare hälften av alla kliniker ej erbjuder väntrum som är separerat för hundar och katter är ett exempel som stärker Arhant *et al.* (2019). Vissa fysiska resurser som är konstruktionsmässiga verkar dock ha implementerats i högre grad, exempelvis hyllor eller upphöjda ytor för katter i väntrummet och undersökningsrummet, möjlighet för djurägare och patienter att vänta i undersökningsrum eller utanför vid behov, samt separata stall för inlagda hund- och kattpatienter.

Vidare är ökad kunskap kopplat till djurets beteende, speciellt i stressade situationer, hos djurägarna att beakta som viktigt för djurens välfärd i den veterinärmedicinska miljön (Herron *et al.*, 2009; Mariti *et al.*, 2016; Ryan, 2017; Lane & Brainard, 2018). Mariti *et al.* (2015) menade att hundägare var sämre på att utläsa stressignaler hos sina hundar i situationer såsom veterinärbesök, i jämförelse med en beteendespecialist. Detta skapar ytterligare incitament för att djurägare behöver lära sig läsa av sina djur, varför klinikerna bör utbilda dem exempelvis genom informationsspridning i väntrummet eller under samtal med djurvårdspersonalen (Herron *et al.*, 2009; Lane & Brainard, 2018). Om djurvårdspersonalen ska kunna utbilda djurägarna, måste de själva ha tillräcklig kunskap om djurs beteenden, varför det igen kan påpekas att fler etologer eller liknande behövs på klinikerna. På frågan om information kopplat till djurbeteende fanns tillgängligt i väntrummet, angav mer än hälften (59,2%) att sådant inte fanns.

Som tidigare beskrivits kan olika musikgenrer påverka katter och hundar på olika sätt (Wells *et al.*, 2002; Kogan *et al.*, 2012; Hampton *et al.*, 2020), varför det också skulle vara intressant att undersöka om klinikerna som angav att de i någon omfattning spelar musik, radio eller liknande i väntrummet, valde musik med hänsyn till forskningen. Med tanke på att bland annat katter påverkas negativt av bakgrundsljuden som kan uppstå i en veterinärmedicinsk miljö, såsom hundskall och andra höga ljud (Furgala *et al.*, 2022), skulle det också vara relevant att utvärdera utformningen av den fysiska miljön för att minimera dessa ljud. Det antas vara positivt ur denna aspekt att majoriteten i studien angav att ljudnivån i väntrummen låg på en lagom eller acceptabel nivå. För att få en bild av vilken

kunskap, vilka anpassningar som utförts och vad som skulle behöva göras kopplat till ljudanpassningar för djurens välfärd, skulle därför framtida forskning kunna rikta in sig på att kartlägga ljudnivåer och vilken typ av musik som spelas på klinikerna i Sverige.

I olika studier (Takahashi *et al.*, 2005; Herron & Shreyer, 2014; Taylor *et al.*, 2022) framställdes hur dofter kunde ha en stor påverkan på djurs stressnivåer. Med den bakgrunden var det av intresse att undersöka i vilken omfattning klinikerna gör tillämpningar för att minimera risken för lukter som kan innebära stress för djuren eller lukter som tvärtom verkar lugnande för dem. Klinikerna verkade inte ta hänsyn till detta, med hänsyn till klädombbyte, eftersom alla kliniker endast bytte kläder om de blev orena eller vanligen inte alls under arbetsdagen. För denna fråga var två av svarsalternativen ”Mellan varje djurart” och ”Mellan varje patient”, vilket ingen klinik angav. Dessa alternativ varit mer i linje med vad forskningen sagt om doftens inverkan på djurens reaktion. Ett oftare klädbyte hade dock inneburit mer tvätt och därmed en ökad vattenförbrukning, varför dessa rutiner skulle haft en mer negativ påverkan på miljön.

Andra resurser, såsom feromonanvändning, separata väntrum, undersökningsrum och stall för inlagda patienter, som med hänsyn till lukter påverkade stressnivåerna, visade ett mer blandat resultat hos klinikerna. Över hälften av klinikerna (51,3%) hade exempelvis antingen helt separat väntrum eller väntrum som blivit uppdelat med hjälp av den fysiska miljön. Detta innebar emellertid att nästan hälften av klinikerna inte hade gjort denna tillämpning, vilket därmed kan vara en stressor med negativ påverkan på de djurens välfärd. Det var endast en tredjedel av klinikerna som enligt respondenterna hade separata undersökningsrum. Djurens stressnivåer kan öka till följd av varnings- eller rädsleferomoner från tidigare patienter (Herron och Shreyer, 2014), varför noggrann städning är viktigt. Med bakgrunden att majoriteten av klinikerna alltså hade gemensamma rum och påverkan som feromoner kan ha, är kartläggning av rutinerna för rengöring på klinikerna ett förslag på framtida forskningsområde.

Trots att studier (Höglund *et al.*, 2012; Herron & Shreyer, 2014) bekräftat att separationen mellan djuret och dess ägare under ett veterinärbesök kan innebära ökade stressnivåer för djuret, var det totalt 74% av respondenterna som angav att personalen på klinikerna ibland eller ofta tar med sig katten/hunden till annat rum för att utföra enklare behandlingar utan djurägarens närvaro. Som tidigare beskrivits (Döring *et al.*, 2009), påverkas djurets stressnivåer av tidigare erfarenheter, varför den höga andelen är oroande och kan indikera en stark negativ påverkan på djurens välfärd och att framtida veterinärbesök kan bli ytterligare försvårade av den tidigare behandlingen. Anledningar till att detta tillämpades var

flera (Tab. 3), men ett flertal (19 svar) av fritextsvaren indikerade att det gick snabbare/enklare/smidigare om personal med kunskap höll djuret, där det också antydde att det ibland inte fanns tillräckligt med tid och att denna rutin därför användes. Den andra aspekten som Arhant *et al.* (2019) påpekade som ett av de största hindren mot genomförandet av rekommendationer för en bättre djurvälstånd på klinikerna, var tidsbegränsningar, vilket stämmer ganska väl in med studiens resultat. Om personalen är stressad skulle det kunna innebära att risken för misstag och att fel typ av hantering av djuren ökar i omfattning, vilket då skulle kunna göra djuren ännu mer stressade. Negativa erfarenheter till följd av stressad personal verkligen kan därför ha ytterligare negativ påverkan på djurets välfärd. För att få en tydligare bild av hur tidsbegränsningar påverkar arbetet med stressrelaterade beteenden på klinikerna, hade det varit av intresse att studera användningen av olika resurser kopplat till tidsaspekten. Exempel på frågeställning: ”Hur påverkas valet av olika resurser vid hantering av djuren på veterinärklinikerna med hänsyn till eventuella tidsbegränsningar och stressiga arbetsdagar?”.

Vidare var det i fritextsvaren om anledningar till behandlingar utan djurägarens närvaro, vanligt med åsikten att hanteringen av djuret underlättas om djurägaren inte var närvarande då djuret blir lugnare (30 svar), samt att djurägaren kunde göra djuren mer stressade och rädda (24 svar). Ett exempel på ett svar med den inställningen var ”Van personal upplevs ha en mer lugnade effekt än en stressad djurägare”. Att djuret utför färre stressrelaterade beteenden, såsom aggressioner, behöver dock inte innebära att djuret är mindre stressat, istället kan det innebära att djuret hanterar situationen genom att inte reagera alls (freezing) (Herron & Shreyer, 2014). Djuret kan alltså uppfattas som lugnt men ändå ha höga stressnivåer, varför personal måste kunna läsa av djuret i fråga och agera därefter. Om djurvårdspersonalen inte uppfattar denna typ av stressrelaterade beteenden, skulle därför djurets välfärd potentiellt kunna påverkas negativt. Om det inte är nödvändigt ur djurvårdssynpunkt, bör därför inte djuret separeras från sin ägare (Riemer *et al.*, 2021). Djur kan också ha separationsångest, varför separation av den anledningen också bör användas med försiktighet (Hammerle *et al.*, 2015).

Trots den höga andelen kliniker som angav att de ofta tar med sig djuren för behandlingar utan djurägarens närvaro, var det samtidigt majoriteten (66,2%) som angav att de oftast tar hjälp av djurägaren för att underlätta undersökningen och/eller behandlingen av sina djur. I litteraturen hittas stöd för att djurägaren på många sätt kan hjälpa djuret i svåra situationer och ha en lugnande inverkan (Csoltaova *et al.*, 2017; Lind *et al.*, 2017; Schöberl *et al.*, 2019; Lopes *et al.*, 2022), varför det är en bra indikation att hjälp från djurägare enligt resultatet ofta används. Studiernas liknande resultat, kan indikera en starkare trovärdighet för deras indikationer. Men medan Lopes *et al.* (2022) framställer klappande, utan

beskrivning av vad termen betyder och var det sker på hunden, som något positivt, indikerar Kuhne, *et al.* (2014) att några vanliga kropps-kontakter med hunden kan verka otrevliga för djuret. Medan Lopes *et al.* (2022) endast är en pilotstudie som syftar till att undersöka klappandets påverkan genom att undersöka åtta hundars beteenden, är Kuhne *et al.* (2014) en mer utförlig studie med fler hundar, fler parametrar som mäts, både fysiologiska och beteendemässiga responser, samt beskriver utförligt de olika typerna av beröring som används. Kuhne *et al.* (2014) har tydliga styrkor i att metoden är mycket utförligare beskriven, och att fler hundar används. Lopes *et al.* (2022) har flertalet svagheter, bland annat få hundar och att de ej beskrivit vad klappande innebär. Samtidigt visade Kuhne *et al.* (2014) att vissa typer av klappande kan vara positivt, varför det är möjligt att det var någon av de metoder som Lopes *et al.* (2022) använde, och alltså ändå kan indikera ett riktigt resultat.

Studier (Bowen & Heath, 2005; Lane & Brainard, 2018) indikerade att både rädsle- och ångstdämpande samt lugnande läkemedel kan ha en positiv påverkan på stressrelaterade beteenden och minska stressnivåerna hos djuren i den veterinärmedicinska miljön. Trots den positiva inverkan på stressnivåerna hos djuren, indikerade resultatet i denna studie att läkemedlen vid behov endast användes ibland eller sällan. De läkemedlen som vid behov användes ofta, var receptbelagda, på plats (rädsledämpande – 9,6%, lugnande – 15,3%), vilket potentiellt indikerar att klinikerna har få rutiner i form av läkemedel, för det förebyggande arbetet med stressrelaterade beteenden i samband med veterinärbesöken. Potentiella risker med olika typer av läkemedelsgivor, såsom ökade stressnivåer (Amat *et al.*, 2016), negativa beteendeförändringar och fysiologiska komplikationer (Bowen & Heath, 2005), är viktiga att ha i åtanke och undersöka innan potentiell läkemedelsbehandling.

6.3 Finns det behov av mer resurser?

De bearbetade resultaten indikerar att klinikerna i Sverige använder sig av flera av de presenterade resurserna för enklare hantering av katter och hundar som utför stressrelaterade beteenden i olika utsträckning. Flertalet resurser som studier visat är positivt för djur med dessa beteenden, används ännu inte i den utsträckning som skulle behövas, varför klinikerna är i behov av fler resurser. Några exempel på evidensbaserade resurser som klinikerna bör i större omfattning implementera är följande;

- Riktlinjer för den fysiska hanteringen av djuren
- Konstruktionsmässiga anpassningar, såsom skilda väntrum och artspecifika undersökningsrum
- Vid behov, ångest- och rädsledämpande samt lugnande läkemedel

- Utförande av enklare behandlingar på djuret i djurägarens närvaro
- Veterinärer och annan personal med kompetens och kunskap inom beteendemedicin, etologi och mer specifikt stressrelaterade beteenden

6.4 Etiska, samhällsmässiga och hållbarhetsmässiga aspekter

Stressrelaterade beteenden som uppvisas hos djur kan som tidigare beskrivits ha en negativ påverkan för djurets välfärd, samt vara en avgörande orsak till avlivning, omplacering eller hemlöshet, varför ämnet är viktigt ur ett djuretiskt perspektiv.

Hur veterinärklinikerna hanterar djuren i olika situationer, vilka resurser som används och hur den fysiska miljön ser ut, kan motiveras till att vara mer eller mindre lämpligt ur ett djurvälståndsperspektiv. När vetenskapliga studier tydligt visar på olika resurser som kan verka positivt för djuret ur stressynpunkt, kan det etiskt diskuteras varför veterinärkliniker inte applicerar den nya kunskapen inom verksamheten.

Att studier också pekar på att veterinärerna inte känner sig bekväma med att ge råd om beteende om djuren med anledning att de inte har kunskapen (Roshier & McBride, 2013), är ytterligare en aspekt som verkligen kan ifrågasättas. Om kunskapen inte finns och de har en skyldighet att hjälpa djuret och ägaren, även med beteendemedicin, kan det argumenteras att det borde vara en självklarhet med mer utbildning eller att införskaffa annan personal som är kunnig inom området. Genom att ta in kunnig personal inom området och därmed avlasta den personal som redan finns, kan det också leda till en mer hållbar arbetsmiljö. Som tidigare beskrivits visar studier att upplevelser som är stressande för djuren kan medföra arbetsmiljörisker i form av exempelvis aggressiva beteenden. Genom att undvika eller hjälpa djur som utför sådana beteenden, går det att argumentera för att samhället och därmed invånarna kan skyddas mot onödiga skador och samtidigt verka mer hållbart både ekonomiskt med mindre veterinärkostnader och socialt med en tryggare arbetsmiljö.

6.5 Metodens för- och nackdelar

Några av metodens för- och nackdelar har specificerats i tidigare stycken i diskussionen: implikationer av användandet med en anonym enkät, samt enkätfrågan om vilka hjälpmedel som användes mer sällan vid den fysiska hanteringen av djuren. Utöver dessa exempel, var det några av enkätfrågorna (bilaga 2) där ”vet ej” sänkades som ett svarsalternativ, vilket kan innebära att

resultatet i viss utsträckning kan vara missvisande. I vissa frågor användes också ”Ej relevant/Vet ej” som ett svarsalternativ, vilket gör att dessa svar blir svårtolkade.

Eftersom det var frivilligt att besvara enkäten, finns risken att de med mer intresse eller engagemang för denna typ av frågor i större omfattning valde att svara jämfört med de med mindre intresse. Detta medför att resultatet i denna studie över användningen av resurser på veterinärkliniker, kanske inte är generaliserbart på alla kliniker i Sverige. Studiens resultat kan alltså ha underskattat eller överskattat användningen av resurserna för hantering av djuren på klinikerna.

Att använda sig av web scraping, var ett tidseffektivt sätt att hitta många mejladresser. För arbetet innebar det att mer tid kunde läggas på andra, mer tidskrävande delar av metoden, såsom den småskaliga litteraturstudien.

6.6 Framtidsutsikter och vidare forskning

I diskussionens tidigare delar har förslag på forskning och potentiella frågeställningar, inspirerat av resultatet i detta arbete, presenterats. För att få en bredare bild av resurserna som används på landets veterinärkliniker, hade det varit användbart att analysera skillnader mellan kliniker, med hänsyn på klinikernas omfattning och placering (bilaga 3). Potentiell frågeställning kan vara; ”Påverkar veterinärklinikers omfattning och placering vilka resurser som används kopplat till djur som utför stressrelaterade beteenden i den veterinärmedicinska miljön, och i så fall hur?”.

I resultatet kunde det observeras att olika resurser används i olika utsträckning för hund respektive katt, när forskning visar positiva aspekter för resursen för båda arterna, varför det också skulle vara intressant att undersöka faktorer som gör att olika resurser används i olika utsträckning till olika arter på veterinärklinikerna.

Som poängteras av European Society of Veterinary Clinical Ethology (2023) är medicinska faktorer viktiga för kunna hantera och hjälpa djur som uppvisar stressrelaterade beteenden, varför detta område bör vara en central del även på veterinärklinikerna. Med hänsyn till att beteendemedicin verkar ta mer plats i dagens forskning och veterinärmedicin, är förhoppningen att landets veterinärkliniker i större utsträckning ska börja arbeta mer med resurser för att hantera och hjälpa de ankomna sällskapsdjuren som utför stressrelaterade beteenden i framtiden. Med ökat intresse och mer förståelse för hur viktigt detta ämne är, kan det förhoppningsvis leda till att fler etologer eller personal med liknande bakgrund etablerar sig som en naturlig del på klinikerna. Dessutom

förväntas mer utbildning inom beteendemedicin, stressrelaterade beteenden och vänligare hantering hållas för djurvårdspersonalen i framtiden.

6.7 Slutsats

Studiens resultat har gett indikationer på att resurserna som används i den veterinärmedicinska miljön för enklare hantering och för att hjälpa katter och hundar som uppvisar stressrelaterade beteenden i olika omfattning är för få, med några undantag. Flera av de resurser som presenteras i den evidensbaserade forskningen, skulle behöva implementeras i större utsträckning på klinikerna. Som Landsberg *et al.* (2008) påpekar är veterinärklinikerna viktiga för arbetet med att hjälpa djuren med stressrelaterade beteenden. Därför är troligen ökad kunskap inom området den viktigaste aspekten i det fortsatta arbetet med att minimera stressrelaterade beteenden, då ökad kunskap också kan möjliggöra ökad användning av och förståelse för lämpliga fysiska, personbaserade och medicinska resurser.

Referenser

- Amat, M., Camps, T., & Manteca, X. 2016. Stress in owned cats: behavioural changes and welfare implications. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 18(8), 577–586.
- Arhant, C., Hörschläger, N., & Troxler, J. 2019. Attitudes of veterinarians and veterinary students to recommendations on how to improve dog and cat welfare in veterinary practice. *Journal of Veterinary Behavior*, 31, 10–16.
- Bowen J. & Heath S. 2005. Behaviour problems in small animals, practical advice for the veterinary team. Elsevier Saunders.
- Caney, S.M.A., Robinson, N. J., Gunn-Moore, D. A., & Dean, R. S. 2022. Happy cats: stress in cats and their carers associated with outpatient visits to the clinic. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 24(12), e551–e557.
- Csoltova, E., Martineau, M., Boissy, A., & Gilbert, C. 2017. Behavioral and physiological reactions in dogs to a veterinary examination: Owner-dog interactions improve canine well-being. *Physiology & Behavior*, 177, 270–281.
- Döring, D., Roscher, A., Scheipl, F., Küchenhoff, H. & Erhard, M.H, 2009. Fear-related behaviour of dogs in veterinary practice. *The veterinary journal* (1997), 182 (1), 38–43.
- Edwards, P.T., Hazel, S.J., Browne, M., Serpell, J.A., McArthur, M.L., & Smith, B.P. 2019a. Investigating risk factors that predict a dog's fear during veterinary consultations. *PloS One*, 14(7), e0215416–.
- Edwards, P.T., Smith, B.P., McArthur, M.L. & Hazel, S.J., 2019b. Fearful Fido: Investigating dog experience in the veterinary context in an effort to reduce distress. *Applied animal behaviour science*, 213, 14–25.
- European Society of Veterinary Clinical Ethology, 2023. <https://esvce.org/clinical>, använd 2023-05-22.
- Frank, D., Beauchamp, G., & Palestrini, C. 2010. Systematic review of the use of pheromones for treatment of undesirable behavior in cats and dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 236(12), 1308–1316.
- Friedman, S.G. 2007. Functional assessment, intervention design, and best practices for resolving behavior problems. I: Proceedings. Chitty, J., Harris, J., Mayer, J., Orosz, S., Phalen, D., Powers, L., Welch, P. Association of Avian Veterinarians, Providence, USA: 3–18.
- Furgala, N.M., Moody, C. M., Flint, H. E., Gowland, S., & Niel, L. 2022. Veterinary background noise elicits fear responses in cats while freely moving in a confined space and during an examination. *Behavioural Processes*, 201, 104712–104712.

- Grigg, E.K., Liu, S., Dempsey, D. G., Wong, K., Bain, M., Sollers, J. J., Haddock, R., Kogan, L. R., Barnhard, J. A., Tringali, A. A., Thigpen, A. P., & Hart, L. A. 2022. Assessing the Relationship Between Emotional States of Dogs and Their Human Handlers, Using Simultaneous Behavioral and Cardiac Measures. *Frontiers in Veterinary Science*, 9, 897287–897287.
- Hammerle, M., Horst, C., Levine, E., Overall, K., Radosta, L., Rafter-Ritchie, M., & Yin, S. 2015. 2015 AAHA Canine and Feline Behavior Management Guidelines. *The Journal of the American Animal Hospital Association*, 51(4), 205–221.
- Hampton, A., Ford, A., Cox, R. E., Liu, C., & Koh, R. 2020. Effects of music on behavior and physiological stress response of domestic cats in a veterinary clinic. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 22(2), 122–128.
- Herron, M.E., Shofer, F.S., & Reisner, I.R. 2009. Survey of the use and outcome of confrontational and non-confrontational training methods in client-owned dogs showing undesired behaviors. *Applied Animal Behaviour Science*, 117(1), 47–54.
- Herron, M.E. & Shreyer, T., 2014. The pet-friendly veterinary practice: A guide for practitioners. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 44 (3), 451–481.
- Hevern, M.E., 2022. Welfare worries: a preliminary, cross-sectional study of general practice, small animal veterinarians perceptions and management of canine and feline behaviour problems. *Australian Veterinary Journal*, 100(8), 377–387.
- Höglund, K., Hanås, S., Carnabuci, C., Ljungvall, I., Tidholm, A., & Häggström, J. 2012. Blood Pressure, Heart Rate, and Urinary Catecholamines in Healthy Dogs Subjected to Different Clinical Settings. *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 26(6), 1300–1308.
- Karolinska Institutet, 2023a. <https://mesh.kib.ki.se/term/D014149/tranquilizing-agents>, använd 2023-05-23.
- Karolinska Institutet, 2023b. <https://mesh.kib.ki.se/term/D014151/anti-anxiety-agents>, använd 2023-05-23.
- Karolinska Institutet, 2023c. <https://mesh.kib.ki.se/term/D011015/pneumonia-aspiration>, använd 2023-05-24.
- Kogan, L.R., Schoenfeld-Tacher, R., & Simon, A. A. 2012. Behavioral effects of auditory stimulation on kennel dogs. *Journal of Veterinary Behavior*, 7(5), 268–275.
- Kry, K. & Casey, R. 2007. The effect of hiding enrichment on stress levels and behaviour of domestic cats (*Felis sylvestris catus*) in a shelter setting and the implications for adoption potential. *Animal welfare*, 16 (3), 375–383.
- Kuhne, F., Hößler, J. C., & Struwe, R. 2014. Behavioral and cardiac responses by dogs to physical human–dog contact. *Journal of Veterinary Behavior*, 9(3), 93–97.
- Landsberg, G.M., Shaw, J., & Donaldson, J. 2008. Handling Behavior Problems in the Practice Setting. *The Veterinary Clinics of North America. Small Animal Practice*, 38(5), 951–969.
- Lane, L. & Brainard, B.M. 2018. Approach to the Aggressive or Fearful Emergency Room Patient. I: *Textbook of Small Animal Emergency Medicine*, 1276–1281. John Wiley & Sons, Inc.

- Lind, A.-K., Hydrbring-Sandberg, E., Forkman, B., & Keeling, L. J. 2017. Assessing stress in dogs during a visit to the veterinary clinic: Correlations between dog behavior in standardized tests and assessments by veterinary staff and owners. *Journal of Veterinary Behavior*, 17, 24–31.
- Lopes, J.V.S.R., Daud, N. M., Young, R. J., & de Azevedo, C. S. 2022. To pet or to enrich? Increasing dogs' welfare in veterinary clinics/shelters: A pilot study. *Journal of Veterinary Behavior*, 52-53, 31–36.
- Mariti, C., Raspanti, E., Zilocchi, M., Carlone, B., & Gazzano, A. 2015. The assessment of dog welfare in the waiting room of a veterinary clinic. *Animal Welfare*, 24(3), 299–305.
- Mariti, C., Bowen, J. E., Campa, S., Grebe, G., Sighieri, C., & Gazzano, A. 2016. Guardians' Perceptions of Cats' Welfare and Behavior Regarding Visiting Veterinary Clinics. *Journal of Applied Animal Welfare Science*, 19(4), 375–384.
- Miklósi, Á. 2015. Dog behaviour, evolution, and cognition. Second edition. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Mills, D.S., Ramos, D., Estelles, M.G., & Hargrave, C. 2006. A triple blind placebo-controlled investigation into the assessment of the effect of Dog Appeasing Pheromone (DAP) on anxiety related behaviour of problem dogs in the veterinary clinic. *Applied Animal Behaviour Science*, 98(1), 114–126.
- Mills, D.S, Karagiannis, C., & Zulch, H. 2014. Stress—Its Effects on Health and Behavior. *The Veterinary Clinics of North America. Small Animal Practice*, 44 (3), 525–541.
- Mills, D.S, Demontigny-Bedard, I., Gruen, M., Klinck, M. P., McPeake, K. J., Barcelos, A. M., Hewison, L., Van Haeuvermaet, H., Denenberg, S., Hauser, H., Koch, C., Ballantyne, K., Wilson, C., Mathkari, C., Pounder, J., Garcia, E., Darder, P., Fatjo, J., & Levine, E. 2020. Pain and Problem Behavior in Cats and Dogs. *Animals (Basel)*, 10(2), 318–.
- Moffat, K. 2008. Addressing Canine and Feline Aggression in the Veterinary Clinic. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 38 (5), 983–1003.
- Moody, C.M., Picketts, V.A., Mason, G.J., Dewey, C.E. & Niel, L. 2018. Can you handle it? Validating negative responses to restraint in cats. *Applied animal behaviour science*, 204, 94–100.
- Morgan, K.N. & Tromborg, C. T. 2007. Sources of stress in captivity. *Applied Animal Behaviour Science*, 102(3), 262–302.
- Mormède, P., Andanson, S., Aupérin, B., Beerda, B., Guémené, D., Malmkvist, J., Manteca, X., Manteuffel, G., Prunet, P., van Reenen, C. G., Richard, S., & Veissier, I. 2007. Exploration of the hypothalamic–pituitary–adrenal function as a tool to evaluate animal welfare. *Physiology & Behavior*, 92(3), 317–339.
- Nibblett, B.M., Ketzis, J. K., & Grigg, E. K. 2015. Comparison of stress exhibited by cats examined in a clinic versus a home setting. *Applied Animal Behaviour Science*, 173, 68–75.
- Overall K.L. 2013. *Manual of Clinical Behavioral Medicine for Dogs and Cats*. Elsevier.
- Pereira, J.S, Fragoso, S., Beck, A., Lavigne, S., Varejão, A. S., & da Graça Pereira, G. 2016. Improving the feline veterinary consultation: the usefulness of Feliway

- spray in reducing cats' stress. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 18(12), 959–964.
- Quimby, J.M., Smith, M. L., & Lunn, K. F. 2011. Evaluation of the effects of hospital visit stress on physiologic parameters in the cat. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 13(10), 733–737.
- Riemer, S., Heritier, C., Windschnurer, I., Pratsch, L., Arhant, C. & Affenzeller, N., 2021. A review on mitigating fear and aggression in dogs and cats in a veterinary setting. *Animals (Basel)*, 11 (1), 1–27.
- Rodan, I., Sundahl, E., Carney, H., Gagnon, A.-C., Heath, S., Landsberg, G., Seksel, K., & Yin, S. 2011. AAFP and ISFM Feline-Friendly Handling Guidelines. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 13(5), 364–375.
- Rodan, I., Dowgray, N., Carney, H. C., Carozza, E., Ellis, S. L., Heath, S., Niel, L., St Denis, K., & Taylor, S. 2022. 2022 AAFP/ISFM Cat Friendly Veterinary Interaction Guidelines: Approach and Handling Techniques. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 24(11), 1093–1132.
- Roshier, A.L. & McBride, E.A. 2013. Canine behaviour problems: discussions between veterinarians and dog owners during annual booster consultations. *Veterinary Record*, 172 (9), 235–235.
- Ryan, L. 2017. How Recognition and Response to a Patient's Body Language and Behaviour can Facilitate Positive Veterinary Visits. *The Veterinary Nurse*, 8(6), 288–296.
- Schöberl, I., Beetz, A., Solomon, J., Wedl, M., Gee, N., & Kotrschal, K. 2016. Social factors influencing cortisol modulation in dogs during a strange situation procedure. *Journal of Veterinary Behavior*, 11, 77–85.
- Shepherd, K. 2009. Behavioural medicine as an integral part of veterinary practice. I: Horwitz D, Mills D, eds. *BSAVA Manual of Canine and Feline Behavioural Medicine*. 2nd edition. British Small Animal Veterinary Association, Gloucester: 10–23.
- SLU-biblioteket, 2023. <https://primo.slu.se/>, använd 2023-03-22.
- Stellato, A., Jajou, S., Dewey, C. E., Widowski, T. M., & Niel, L. 2019. Effect of a Standardized Four-Week Desensitization and Counter-Conditioning Training Program on Pre-Existing Veterinary Fear in Companion Dogs. *Animals (Basel)*, 9(10), 767–.
- Sueda, K.L.C. & Malamed, R., 2014. Canine aggression toward people: a guide for practitioners. *The Veterinary clinics of North America. Small animal practice*, 44 (3), 599–628.
- Takahashi, L.K., Nakashima, B.R., Hong, H., & Watanabe, K. 2005. The smell of danger: A behavioral and neural analysis of predator odor-induced fear. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 29(8), 1157–1167.
- Tateo, A., Zappaterra, M., Covella, A., & Padalino, B. 2021. Factors influencing stress and fear-related behaviour of cats during veterinary examinations. *Italian Journal of Animal Science*, 20(1), 46–58.

- Taylor, S., St Denis, K., Collins, S., Dowgray, N., Ellis, S. L., Heath, S., Rodan, I., & Ryan, L. 2022. 2022 ISFM/AAFP Cat Friendly Veterinary Environment Guidelines. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 24(11), 1133–1163.
- Van Vertloo, L.R., Carnevale, J. M., Parsons, R. L., Rosburg, M., & Millman, S. T. 2021. Effects of Waiting Room and Feline Facial Pheromone Experience on Blood Pressure in Cats. *Frontiers in Veterinary Science*, 8, 640751–640751.
- Van Vonderen, I.K., Kooistra, H., & Rijnberk, A. 1998. Influence of veterinary care on the urinary corticoid: creatinine ratio in dogs. *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 12(6), 431–435.
- Wells, D.L., Graham, L., & Hepper, P. 2002. The influence of auditory stimulation on the behaviour of dogs housed in a rescue shelter. *Animal Welfare*, 11(4), 385–393.
- Wess, L., Böhm, A., Schützinger, M., Riemer, S., Yee, J.R., Affenzeller, N. & Arhant, C., 2022. Effect of cooperative care training on physiological parameters and compliance in dogs undergoing a veterinary examination – A pilot study. *Applied animal behaviour science*, 250, 105615–.
- Westlund, K. 2015. To feed or not to feed: Counterconditioning in the veterinary clinic. *Journal of Veterinary Behavior*, 10(5), 433–437.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Hundar och katter som hamnar i stressade situationer, ofta i sammanhang när de har liten eller ingen kontroll på förloppet, kan uppvisa beteenden, såsom frustration, rädsla eller aggressivitet. Detta är beteenden som i vardagligt tal ofta kallas problembeteenden men bättre kan förklaras som stressrelaterade beteenden, och handlar om djurets sätt att hantera stressfulla situationer. När djurägare besöker veterinärkliniken med sitt djur är det inte ovanligt att djuret uppvisar dessa beteenden, vilka kan medföra risker för dem själva, djurägaren och djurvårdspersonalen. Det är därför viktigt att personalen har den kunskap och de resurser som krävs, tillgängliga för att kunna förenkla hanteringen av dessa djur. Samtidigt kan de också hjälpa djuren genom att potentiellt mildra de situationer där ökad stressupplevelse kan uppkomma. Genom anpassningar kopplade till detta område, kan det medverka till en bättre djurvälstånd för patienterna som besöker landets kliniker.

Med mer forskning på katters och hundars stressrelaterade beteenden i veterinärklinikmiljö, skapas det också incitament för att även djurvårdspersonalen behöver göra de anpassningar och tillgängliggöra de resurser som studierna indikerar. Studier har bland annat tagit fram indikationer på att kunskap om djurs beteenden, människors kroppsspråk, stöd från djurägare, separation från djurägare, ljud, musik, lukter, miljöanpassningar, godis, andra fysiska hjälpmedel, hanteringsrutiner och läkemedel kan påverka djuren på både positiva och negativa sätt beroende på hur de används. I denna studie var syftet att kartlägga i vilken omfattning olika anpassningar och resurser används på landets veterinärkliniker med hänsyn till att underlätta arbetet och hjälpa hundar och katter som utför stressrelaterade beteenden. Studiens metod innefattade en enkät som skickades ut till veterinärkliniker, där en av de anställda uppmanades att besvara frågorna anonymt. Enkäten bestod av bakgrundsfrågor om respondenten och veterinärkliniken samt en majoritet av frågor om klinikens resurser. Resultatet indikerade att flera av resurserna som visats kunna hjälpa djuren som utför stressrelaterade beteenden i samband med veterinärbesöket, var bristfälliga på veterinärklinikerna. Resurserna som enligt klinikerna användes vid hantering och behandling av djuren kunde innebära både negativa och positiva effekter på djurens välmående, med hänsyn till deras stressnivåer. Exempelvis brukade klinikerna

ganska ofta ta med sig djuret för enklare behandling utan djurägarens närvaro, vilket kan göra djuret mer stressat och även förvärra djurets upplevelser och leda till svårare hantering i framtiden.

Fler av de resurser som enligt forskning kan ha positiv inverkan på djuren, bör implementeras på landets kliniker. I framtiden behövs mer kunskap inom ämnet och vad som påverkar användandet av olika resurser.

Tack

Tack till alla som svarat på enkäten, utan er hade syftet med arbetet inte kunnat följas upp. Ett stort tack går till min handledare Therese Rehn, för många timmars bollande av idéer och för allt stöd i arbetsprocessen. Tack till min biträdande handledare Lena Skånberg och kritiska vän Deena Shadabi för viktiga synpunkter och förslag. Jannice Kindsjö, tack för givande samtal och inspiration till detta arbete. Tack till min partner Niklas Palm, för ihärdigt peppande och stöd, samt råd om smart lösning för erhållande av mejladresser. Slutligen vill jag tacka resten av familjen och vänner för allt stöd och tålamod under arbetet och hela utbildningsperioden.

Bilaga 1 – Web scraping

Länk till anvisningar och pythonkod för erhållande av mejladresser:

<https://github.com/niklas-palm/email-scraping.git>

Bilaga 2 - Enkät

1. Bakgrundsfrågor

Generella frågor om veterinärkliniken

Var är kliniken placerad?

- Storstad
- Tätort
- Landsbygd
- Vet ej

Ungefär hur många anställda är ni på kliniken?

- 0 – 20
- 21 – 40
- 41 – 60
- 61 – 80
- 81 – 100
- > 100
- Vet ej

I vilken omfattning har ni öppet?

- Dagtid, inkl. helger
- Dagtid, exkl. Helger
- Dygnet runt
- Vet ej
- Annat, beskriv kort omfattning: _____

Vilka behandlingar erbjuder ni? [Flera svar är möjliga]

- Primärvård
- Avancerad vård
- Akutvård
- Tandvård
- Rehabilitering
- Dygnet-runt-vård
- Friskvård

- Vet ej
- Annat, beskriv kortfattat: _____

Vilka tjänster erbjuder ni? [Flera svar möjliga]

- Bilddiagnostik
- Laboratorium
- Butik
- Vet ej
- Annat, berätta kortfattat vad: _____

Tillhör kliniken en veterinärvårdskedja?

- Ja
- Nej
- Vet ej

2. Bakgrundsfrågor om svarstagaren

Vad är din arbetsroll? [Flera svar möjliga]

- Veterinär
- Djursjukskötare
- Djurvårdare Nivå 3
- Djurvårdare Nivå 2
- Djurvårdare (Nivå 1)
- Receptionist
- Administration och ledning
- Etolog
- Beteendespecialist
- Laboratoriepersonal
- Kan ej besvara
- Övrig personal, beskriv gärna kortfattat vad din roll är: _____

Har du någon / några av dessa ansvarsområden?

- Utveckla / uppdatera arbetsrutiner vid hantering av djur
- Kvalitets-, miljö- och arbetsmiljöansvar (KMA)
- Skyddsombud
- Utformning av den fysiska arbetsmiljön där djur hålls
- Ej relevant

3. Frågor om personbaserade resurser

Finns någon / några av dessa resurser på er klinik?

- Utbildad etolog, agronom eller liknande med akademisk bakgrund inom djurbeteende
- Beteendeansvarig veterinär
- Vet ej / Ej relevant

Erbjuder ni beteendemottagning, dvs. tar ni emot patienter för utredning och behandling av beteendeproblem?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Har kliniken eller personalen någon / några certifieringar / utbildningar med koppling till djurbeteende, djurhantering? (Fler svar möjligt)

- Nej
- Cat friendly
- Fear free
- Vänlig vård
- Personalen utbildas om hundars beteende och behov
- Personalen utbildas om katters beteende och behov
- Vet ej / Ej relevant
- Annan beteendehanteringsutbildning kopplat till stress / rädsla hos hund eller katt. Beskriv gärna kortfattat vilken typ av utbildning: _____

Finns det riktlinjer för hantering av hund och katt?

- Ja, och de hålls uppdaterade
- Ja
- Det finns, men jag anser att dessa inte innehåller tillräckligt med användbar information/inte efterlevs/inte uppmärksammas i den utsträckning som jag hade önskat
- Nej
- Vet ej

Vad är rutinerna för klädombyte under arbetspasset?

- Byter mellan varje patient
- Byter mellan varje djurart
- Byter om kläderna blir orena
- Byter vanligen inte under arbetspasset
- Byter aldrig under arbetspasset

- Vet ej / Ej relevant

I vilken omfattning ber ni djurägaren om hjälp för att underlätta undersökningen / behandlingen av deras djur? Med underlätta menas här hålla i/distrahera/trösta etc.

- Alltid
- Oftast
- Ibland, vid behov
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Upplever ni att sättet att tala (röstläget) i närhet av hund / katt kan påverka deras beteende?

- Röstläge och volym påverkar ofta djuren
- Röstläge och volym påverkar ibland djuren
- Röstläge och volym påverkar sällan djuren
- Röstläge och volym påverkar aldrig djuren
- Vet ej

Upplever ni att kroppshållning och kroppsrörelser i närhet av hund / katt påverkar deras beteende?

- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Händer det att ni tar med er hunden / katten till ett annat rum för att utföra enklare behandlingar (ex. blodprov) utan djurägarens närvaro?

- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Om du svarade "ja, ofta" eller "ja ibland" på föregående fråga om behandling i djurägares frånvaro, beskriv kortfattat varför, alltså vanliga anledningar: _____

4. Frågor om fysiska resurser - om kliniken har burar för inlagda patienter

Om kliniken har burar för inlagda patienter (ex. på vård- eller operationsavdelning), besvara följande frågor

Finns det hund- respektive kattstall?

- Ja
- Nej
- Vet ej
- Ej relevant

Hur inreds burarna för katt? (Flera möjliga svar)

- Filt / mjukt underlag
- Gömställe / "kryp in" / koja
- Leksaker
- Kattlåda
- Vatten- och matskålar
- Feromonlösning (spray, doftavgivare eller liknande)

Hur inreds burarna för hund? (Flera möjliga svar)

- Filt / mjukt underlag
- Gömställe / "kryp in" / koja
- Leksaker
- Vatten- och matskålar
- Feromonlösning (spray, doftavgivare eller liknande)

5. Frågor om fysiska resurser - i väntrummet

Har ni separata väntrum för hund och katt?

- Ja
- Nej
- Väntrummet är detsamma, med uppdelat i en hund- och en kattdel separerat med hjälp av den fysiska miljön (t.ex. växter, skärmar)
- Vet ej
- Ej relevant

Erbjuder ni hund- / kattgodis i väntrummet?

- Ja, till både katt och hund
- Ja, till hund
- Ja, till katt

- Nej
- Vet ej

Finns det information om djurbeteende i väntrummen, ex. genom affischer, böcker, tidningar och andra informationsblad?

- Nej
- Vet ej
- Ja. Berätta kortfattat om vilket innehåll / inriktning informationsmaterialet har: _____

Om djurägare inte vill vänta i väntrummet med sitt stressade / rädda djur inför sitt veterinärbesök, har ni rutiner för att lösa det då?

- Ja, de får vänta utanför / i bilen och vi meddelar när det är deras tur
- Ja, om möjligt får de gå direkt in till ett ledigt undersökningsrum
- Nej, svårt att lösa.
- Vet ej

Ges filt eller liknande till djuret vid ankomst till kliniken?

- Ja, till både hund och katt
- Ja, till katt
- Ja, till hund
- Ibland, men inte rutinmässigt
- Sällan
- Nej
- Vet ej

Om du svarade ja i förra frågan, används någon typ av feromonspray på filtarna?

- Ja, alltid
- Ja, oftast
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Hur upplever du ljudnivån i väntrummet en "vanlig dag"?

- För hög ljudnivå
- Lite för hög ljudnivå
- Lagom / acceptabel ljudnivå
- Vet ej

Spelas musik, radio eller liknande (ex. ljud från en TV) i väntrummet?

- Ja, alltid
- Ja, ofta
- Ja, ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Finns det hyllor / upphöjda ytor att placera väntande kattpatienter i sina burar på i väntrummet?

- Ja
- Nej
- Vet ej

6. Frågor om fysiska resurser - i undersökningsrummet

Har ni undersökningsrum som endast används för katt respektive hund?

- Ja
- Nej, samma undersökningsrum till både katt och hund
- Vet ej
- Ej relevant
- Samma akutrum för både katt och hund
- Separata akutrum för katt och hund

Finns det fönster i undersökningsrummen? (Flera möjliga svar)

- Ja, i alla rum
- Ja, i en del rum
- Ja, men endast i katternas undersökningsrum
- Ja, men endast i hundarnas undersökningsrum
- Nej
- Vet ej

Finns det höga hyllor / upphöjda plana ytor, förutom undersökningsbordet, i undersökningsrummen?

- Ja, i alla rum
- Ja, i en del rum
- Ja, men endast i katternas rum
- Ja, men endast i hundarnas rum
- Nej
- Vet ej

Finns det hund- och kattgodis tillgängligt i undersökningsrummen?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Används feromonlösning (spray, doftavgivare eller liknande) inne i undersökningsrummen?

- Ja, till katt
- Ja, till hund
- Ja, på arbetskläderna
- Ibland, men inte rutinmässigt
- Nej
- Vet ej

När används munkorg / krage? (Flera svar möjliga)

- Alltid
- Oftast
- Vid behov och rutinmässigt vid vissa moment i undersökningen eller behandlingen
- Vid behov
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Brukar någon/några av följande hjälpmedel användas vid den fysiska hanteringen av hundar ofta? (Flera möjliga svar)

- Linda in djuret i handduk / filt
- Munkorg
- Krage
- Fysisk fasthållning
- Hålla i nackskinn
- Kemisk restriktion – sedering
- Godis
- Lek / leksak
- Hjälps från djurägare
- Muntlig eller kroppslig korrigering i ”uppfostringsyfte”
- Vet ej

Används någon/några av följande hjälpmedel vid den fysiska hanteringen av hundar mer sällan? (Flera möjliga svar)

- Linda in djuret i handduk / filt
- Munkorg
- Krage
- Fysisk fasthållning
- Hålla i nackskinnet
- Kemisk restriktion – sedering
- Godis
- Lek / leksak
- Hjälp från djurägare
- Muntlig eller kroppslig korrigering i ”uppfostringssyfte”
- Vet ej

Brukar någon/några av följande hjälpmedel användas vid den fysiska hanteringen av katter ofta? (Flera möjliga svar)

- Linda in djuret i handduk / filt
- Munkorg
- Krage
- Fysisk fasthållning
- Hålla i nackskinnet
- Kemisk restriktion – sedering
- Godis
- Lek / leksak
- Hjälp från djurägare
- Muntlig eller kroppslig korrigering i ”uppfostringssyfte”
- Vet ej

Används någon/några av följande hjälpmedel vid den fysiska hanteringen av katter mer sällan? (Flera möjliga svar)

- Linda in djuret i handduk / filt
- Munkorg
- Krage
- Fysisk fasthållning
- Hålla i nackskinnet
- Kemisk restriktion – sedering
- Godis
- Lek / leksak
- Hjälp från djurägare
- Muntlig eller kroppslig korrigering i ”uppfostringssyfte”
- Vet ej

7. Frågor om medicinska resurser

Ångest och rädsledämpande läkemedel

Vid behov, används ångest- och rädsledämpande receptbelagda läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Vid behov, används ångest- eller rädsledämpande receptbelagda läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren på plats (på kliniken)?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Vid behov, används ångest- och rädsledämpande receptfria läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Vid behov, används ångest- eller rädsledämpande receptfria läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren på plats (på kliniken)?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Lugnande läkemedel

Vid behov, används lugnande receptbelagda läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Vid behov, används lugnande receptbelagda läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren på plats (på kliniken)?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Vid behov, används lugnande receptfria läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren i förebyggande syfte, innan ankomst till kliniken?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

Vid behov, används lugnande receptfria läkemedel i syfte att hjälpa / enklare kunna hantera djuren på plats (på kliniken)?

- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig
- Vet ej

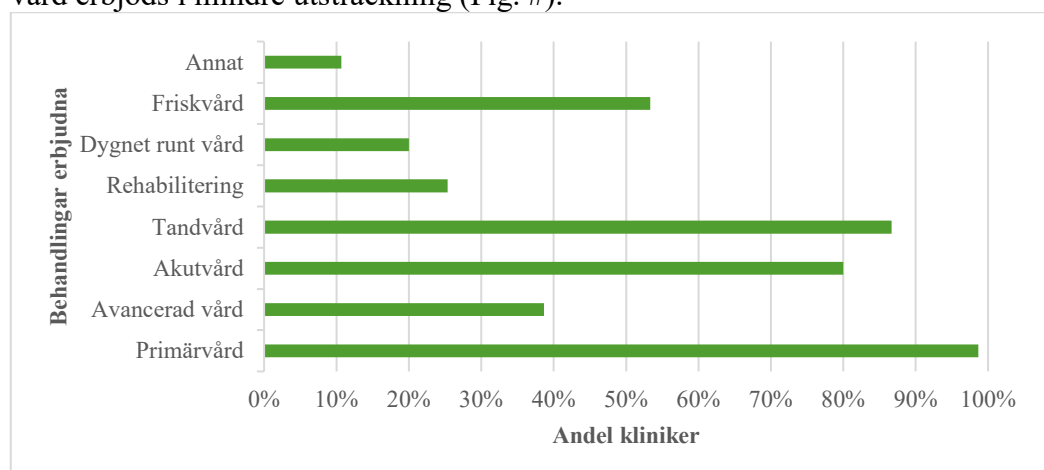
Tack så jättemycket för ert deltagande!

Om ni har övriga frågor eller vill ta del av rapporten så är ni välkomna att höra av er till mig! :)

delk0002@stud.slu.se

Bilaga 3 - Veterinärklinikernas omfattning och placering

Det framkom att 16 respondenter (20,8%), arbetade på en klinik belägen i en storstad. Nästan hälften av alla respondenter (49,3%) arbetade på en klinik placerad i en tätort (N=77). Respondenter arbetande på en klinik i landsbygdsmiljö motsvarade 29,9%. Av de inkomna svaren kom 71,5% från kliniker med 20 eller färre antal anställda (N=76). De återstående 28,9% av svaren kom från kliniker med 21 eller fler antal anställda. Av respondenterna (N=76), angav 60,5% att den klinik de arbetade vid tillhörde en veterinärvårdskedja, medan 36,8% angav att kliniken inte tillhörde någon kedja (3 svarade "vet ej"). På enkätfrågan om i vilken omfattning kliniken hade öppet, vilken hade flersvarsalternativ, svarade 52% av kliniken hade öppet på dagtid, exklusive helger; 19,5% svarade att de hade öppet dygnet runt; och 16,9% svarade att de hade öppet dagtid, inklusive helger (N=77). Det var 19,5% av respondenterna som svarade "annat, beskriv kort omfattning" på frågan, vilket resulterade i samma procentandel med fritextsvar, sammanfattat: joutider, kvällar men inte hela nätter, blandade öppettider, olika för stordjur och smådjur. Friskvård, akutvård, tandvård och primärvård erbjöds av mer än hälften av alla klinikerna (Fig. #, N=76). Dygnet-runt-vård, rehabilitering och avancerad vård erbjöds i mindre utsträckning (Fig. #).

Figur #. Andel av behandlingar som erbjuds på klinikerna, angivet i procentandelar (N=76)

Nästan alla kliniker erbjöd bilddiagnostik (88,2%), laboratorium (92,1%) och butik (93,4%) enligt respondenterna (N=76, 2 svarade "vet ej").

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag ger härmed min tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag ger inte min tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.